

Maribor, dne 15. marca 1901.

POPOTNIK.

Pedagoški in znanstven list.

Ureja

ravnatelj M. J. Nerat.

Letnik XXII.

Št. 3.

Vsebina:

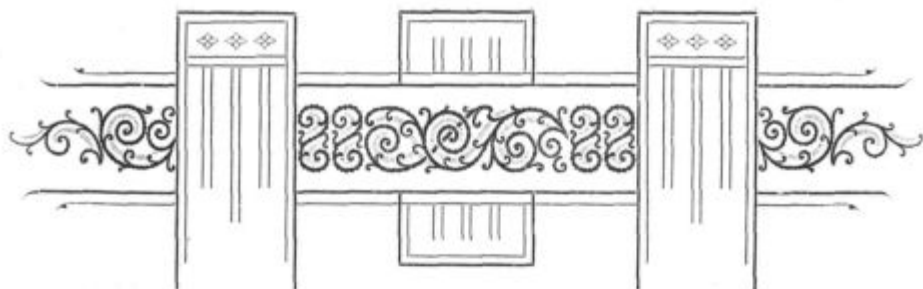
1. Iv. Šega: Preosnova naše ljudske šole	65
2. Janko Leban: Mladinski spisi, kako jih mladina čitaj, in kake dolžnosti ima učitelj do njih?	71
3. Dr. Jos. Tomišek: Slovenska slovnica v šoli in za šolo	77
4. J. Marin: Risanje v ljudski šoli	80
5. Fran Grm: Bog je pravičen	83
6. Iv. Šega: Pedagoški utrinki (XIII.—XIV.)	86
7. Književno poročilo: Škrabčeva struja v šolski slovnici 88 — Ocena 89 — Novosti	91
8. Razgled. Listek 92 — Pedagoški paberki 94 — Kronika	96

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Iz „Slovenske šolske Matice“.

Odbor „Slovenske šolske Matice“ je imel dne 10. februarja t. l. v konferenčni sobi I. državne gimnazije v Ljubljani svojo sejo, katere so se udeležili: predsednik g. Henrik Schreiner in odborniki gg.: dr. Janko Bezjak, Viktor Bežek, Jakob Dimnik, Francišek Finžgar, Francišek Gabršek, Francišek Hubad in Andrej Senekovič. I. Blagajnik, g. ravnatelj A. Senekovič, poroča o denarnem stanju društva. Vplačalo je 540 rednih in 7 ustanovnih članov 2340 K; stroškov je bilo K 103·06; torej ostane v blagajnici K 2236·94. II. Iz poročila tajnika, g. nadučitelja Fr. Gabrška, je posneti, da je razen prejšnjih oglašanih še 108 društvenikov, ki so letnino še na dolgu. Mnogo poverjenikov pa še ni vrnilo nabiralnih pol, niti naznanilo pristopivših članov. Ker se je pokazalo, da so nekatera poverjeništa preobsežna in torej gospodje poverjeniki ne morejo vršiti svoje naloge, kakor bi bilo želeli, se sklene, da se osnujejo nova poverjeništa za okraje, kjer bi bilo to potrebno. V ta namen se bodo naprosili sedanji poverjeniki, da nasvetujejo odboru, ali in kako bi bilo deliti njih poverjeniški okrog, in komu naj bi se poveril novi posel. Sklene se, da se izda gg. poverjenikom posebno navodilo za njih poslovanje. To navodilo obsezaj zlasti določila: 1. da naznanjajo odboru tudi spremembe posameznih članov, 2. da zbirajo vplačano letnino in jo za vse člane svojega okraja skupno pošiljajo blagajniku, 3. da en iztis nabiralne pole, ki se jim dopošlje v dvojniku, obdrže zase, enega pa vrnejo odboru, 4. da svoječasno sami razdele med člane svojega poverjeništa društvene knjige, ki jih bode odpošiljal odbor skupno za vse člane le poverjenikom, 5. da pridobivajo za društvo tudi druge rodoljube, zlasti imovitejšé, potem šole, krajne in okrajne učiteljske knjižnice (glede zadnjih se bode odbor še s posebno prošnjo obrnil do gg. okrajnih šolskih nadzornikov). Ukrene se, kar je treba, da dobe nekateri okraji svoje poverjenike. III. Sklene se, da se prosijo za podporo: sl. deželni zbor Kranjski in vse večje posojilnice, oziroma tudi branilnice in zasebniki. IV. Da se pospeši vnanje za društvo, se bode o važnejših sklepih odborovih sej poročalo v časnikih. V. Za l. 1901. izda društvo dve knjigi, ki izideta proti koncu leta, in sicer: 1. „Pedagogični letopis“, najmanj 10 tiskanih pol obsežen. V njem se pričijo poročila o posameznih predmetih, statistika slovenskih šol, teme in teze konferenčnih in društvenih referatov, pouk o prvi pomoči pri nezgodah z ilustracijami in druge razprave; zadnja publikacija se bode kot ponatis tudi posebej prodajala. 2. Knjiga za realije, 1. del: Zgodovina. Spisal profesor Josip Apih. Tudi ta knjiga bode obsegala najmanj 10 tiskanih pol. Določijo, oziroma nasvetujejo se poročevalci za latinščino in grščino, za matematiko, stenografijo, filozofijo, lepomisje in ženska ročna dela. VI. Znanprej izda društvo: Letopis, knjige za realije 2. del; Zemljepis, didaktiko in morda še kaj drugega. G. predsednik

Preosnova naše ljudske šole.

Piše Iv. Šega.

Izvrstno urejevana revija „die Wage“ objavila je v 48. in 49. številki lanskega leta uvaževanja vreden članek izpod peresa nekega J. Wandrey-a pod imenom „die Reformbedürftigkeit unserer Volksschule“. Članek je vreden, da ga čita i slovensko učiteljstvo, zato nam bodi dovoljeno, da ga objavimo v debelejših obrisih, vendar pristavljamo — ker se članek ozira nekako bolj na mestne in sicer le nemške šole — da pridenemo kot nekak dodatek tej razpravi nekaj svojih misli, katerih pa ne smatramo, to poudarjamo odločno, nikakor za merodajne; iskreno pa želimo, da se oglasi še marsikak tovariš o tej zadevi, ker več oči več vidi.

Naše ljudsko šolstvo je prav potrebno korenite preosnove in to tembolj, ker je ravno ljudsko šolstvo takorekoč glavni činitelj ljudskega blagostanja in ker je ravno ljudski učitelj oni faktor, ki ustvarja prav za prav ljudi. Ljudskošolski učitelj vtiskuje prva znamenja v kakor vosek mehko otroško dušo in ravno ljudskošolski učitelj je bodočemu človeku najčešče merodajen, skoro smemo trditi, v celem njegovem življenju; in ravno vsled te njegove zadače morajo biti ljudskošolskemu učitelju vsa ona pota prosta, po katerih mu bo mogoče doseči oni vzvišeni cilj svojega delovanja, svojega življenja; zato se morajo odpraviti vse one mnogovrstne zapreke — in teh je premnogo — ki mu jemljejo in absorbirajo moči, katere bi lahko porabil za hitrejši in intenzivnejši učni kakor tudi odgojevalni namen.

Vse avstrijsko učiteljstvo že davno stremi za nekako preosnovo svoje izobrazbe, to je, da je izobrazba ljudskošolskega učiteljstva v sedanjih učiteljskih jako, jako pomanjkljiva in da je že skrajni čas, to perečo zadevo temeljito in vsestransko pretresti in preosnovati, in da je prvi korak k izboljšanju ljudskih šol ravno preosnova sedanjih pripravnic. Normalen človek bi sicer mislil, da merodajni krogi upoštevajo to učiteljsko prizadevanje za lastno izobrazbo, toda moti se krvavo. Ravno naopak se godi! Ti merodajni krogi hrepene ravno nasprotno, oni hočejo sedanjo izobrazbo potisniti še v ožje tire, v ožje meje.

Državnošolski zakon iz l. 1869. je zahteval kot učne predmete na učiteljskih: vzgoje- in ukoslovje, njiju zgodovino; jezikoslovje, spisje in slovstveno zgodovino; naravoslovje; godbo. L. 1883. nam je pa prineslo tako zvano novelo, vsled katere se zahteva na učiteljskih: pedagogika s praktičnimi vajami; jezikoslovje (učni jezik); naravoznanstvo; muzika s posebnim ozirom na cerkveno muziko. Toda l. 1886. nam je prineslo zopet novo iznenadenje, ko je izšel tako zvani organizacijski statut za učiteljska, ki zahteva, da se mora glasovir in orglje obligatno poučevati in njih pouk razširiti; seveda se je to zgodilo na škodo drugih predmetov, posebno realij. Vsi protesti, vsi članki zoper tako izpremembo v raznih strokovnih kakor tudi drugih časopisih so bili brezuspešni, učna uprava se ni nanje prav nič ozirala — temveč storila je po svojem — in to se še dandanes dogaja, da merodajni krogi ne upoštevajo prav nič raznih glasov — pro in contra — oni store ravno ono, kar se jim zdi dobro, potem pa če je v istini dobro ali ne.

Kakor so pa razna znamenja kazala, nastopali so po mnogih krajih oni nazadnjaški elementi, ki hočejo na vsak način ugonobiti kolikor toliko dobri ljudskošolski zakon iz l. 1869. prav smelo na dan. In učiteljstva sveta naloga je — kjer se ni še zgodilo — tem sovražnim elementom izkopati temeljito tla, združiti vse prave prijatelje prave ljudske izomike v močno bojno vrsto, ki bode krepko odbila vsak zavratni napad na slobodni ljudskošolski zakon iz l. 1869. Izobrazba učitelja, ki že po svoji nalogi vsestransko izobrazbo zahteva, naj se popolnoma preustroji, učitelj naj se izobrazuje v strokovnih šolah, katere naj bodo na isti stopinji kakor današnja vseučilišča. Dokler se pa to ne doseže, naj se pripravnice tako preobrazijo in razširijo, da bodo imele pet letnikov; in vstop v pripravnice naj se le onim dovoli, ki so dovršili ali vso meščansko šolo, ali pa najmanj štiri razrede srednjih šol. Po dovršeni pripravnici naj se da učiteljem tudi prilika, ako hočejo, da zamorejo svoje študije nadaljevati in spopolniti na vseučiliških. Oni predmeti, kateri niso neobhodno potrebni, kakor glasovir in orgljanje, naj se zopet smatrajo kot neobligatni, uvede naj se pa učenje stenografije in kakega modernega jezika: francosko, ali angleško ali rusko, seveda kot neobligatni predmet. —

Mnogo se sliši dandanes tožba, da šola — ljudska namreč — ne dosega tega, kar bi morala; o tej točki se strinjajo prijatelji kakor tudi sovražniki novodobne šole, toda le s tem razločkom, da šolski prijatelj išče pravega vzroka v žalostnih in v resnično krivičnih razmerah, v katerih se nahaja šola in učiteljstvo, a sovražnik šole pa išče krivde edino le v njemu neljubi osebi — v učitelju. Solčno jasno pa je, da v tem sovraštvu tiči dvojno sovraštvo, prvič sovraštvo do učitelja kot političnega nasprotnika in drugič sovraštvo do ljudske izomike kot ovire in zapreke njegovega sebičnega delovanja.

Glavna bolezen, na kateri današnja šola skoro povsod boleha, so prenapolnjeni razredi. Na Danskem n. pr. ne sme presegati število otrok enega razreda nikdar 35, in tudi pri nas na vadnicah je normalno število 40;

toda v ljudskih šolah sme biti v enem razredu postavno 80 otrok, a na enorazrednicah kar 100. Dobimo pa celo šole, posebno v industrijalnih krajih, kjer je v enem razredu nad sto otrok, ki so natlačeni v klopeh liki sardele, in pri pisanju morajo nporabljeni celo okna ali pa oder. V mestih in v nekaterih okrajih na deželi je malo bolje, vendar je povprečno število šolskih otrok v posameznih razredih 75—90 in to v kljub vsem onim lepim zakonom na papirju v zakoniku. In učitelj naj tu dela potem čudeže pri tako ogromnem številu otrok; ako je učitelj še tako vesten, marljiv in izvrsten, onega uspeha ne bode nikdar dosegel, kakor ga zahtevajo zakoni in kakršnega zahtevajo naši neprijatelji in prijatelji. V takih razmerah omaga človeška moč. Če hočemo, da dosega ljudska šola oni uspeh, ki bi ga morala in katerega tudi bode, razširimo šole — v Avstriji je nad polovico enorazrednic — in skrečimo število 80 na 40.

Druga coklja, katera pri nas vrlo zavira ljudskošolski uspeh, posebno na deželi, so razne šolske olajšave. Zakon iz l. 1869. zahteva osemletni šolski obisk; a prijateljem(?) ljudske izobrazbe se je posrečilo ta osemletni obisk prav znatno prikrajšati in sicer s tako imenovanimi olajšavami in ponavljalnimi šolami. Otrok uživa te dobrote v oni svoji dobi, v kateri bi vsled svojega duševnega razvitka največ pridobil. Druga glavna točka izboljšanja ljudskega šolstva bodi: proč z vsemi olajšavami, proč z ponavljalno šolo.

A ljudskega šolstva ne ovirajo samo ravnokar navedene razmere, temveč tudi oni socijalni položaj, v katerem biva večina našega avstrijskega ljudstva — posebno na deželi — revščina. Le pogledjmo, koliko je otrok po šolah, ki se morajo zadovoljiti opoludne s koščekom suhega, trdega kruha; koliko je otrok, ki so po šoli popolnoma sami sebi prepuščeni — brez varstva, brez nadzorstva, ker oče in mati morata skrbeti za vsakdanji kruh. Črna in žalostna bi bila ta statistika! In kdo bode potem zvrčal krivdo na šolo, da se nahaja toliko npravno in telesno pokvarjenih otrok?

Tem raznim elementarnim oviram se pridružuje še druga — jako tehtna ovira — naš slavni avstrijski birokratizem s svojimi detajliranimi učnimi načrti. Proste metode, postavno določene proste učne metode ne pozna avstrijski šolski zakonik. In to je ravno ono tako izmučeno kljuse, katero prav radi zajahajo izvestni gospodje, da pokažejo svojo moč, svojo oskosrčnost ali pa svojo — nevednost nasproti nepriljubljenemu učitelju. Pri nas se mora vršiti ves pouk po gotovih šablonah, po do pičice določenih učnih načrtih — ne vpraša se pa ne, jeli tvarina, ki jo ima učitelj obdelovati — mrtva ali živa.

Preidimo k posameznim predmetom, kateri se uče v šoli in katere je treba preobrniti in kako. Kot prvi učni predmet pride v poštev učni jezik. Ta razpada v štiri dele: branje, slovnico, spisje in pravopisje. Toda vse te kategorije jezikovnega pouka zasledujejo isti cilj, to je, učenca naučiti ustno kakor tudi pismeno izražati svoje mnenje, svoje misli. Jezikovni pouk je

ravno vsled svoje razsežnosti in svoje težkobe prav oni predmet, ona spotika, nad katero se najčeseje spotikajo prijatelji in sovražniki ljudske šole; oni trdijo, da hodi otrok toliko in toliko let v šolo, a slednjič pa ne zna pravilno govoriti, ne pravilno pisati. In prav sodita oba! Vzroka pač ni treba tu iskati v učitelju, temveč zopet v onih faktorjih, ki odločujejo o šoli in jo vodijo v življenju. Vsa naša učna metoda in naši učni načrti so potrebni temeljite preosnove, kajti po teh načrtih se otroški spomin tako rekoč šibi vsled množice raznih pravil in pravilic. In marsikateri učitelj ali nadzornik je bolj ponosen na take učence, ki znajo gladko pravila „drdrati“, kakor pa pravilen stavek zapisati oziroma tvoriti.

Istotako naj se goji branje. Učenci naj bero tako, da razumejo to, kar so brali in da znajo ono berilo s svojimi besedami ponoviti. Tudi pri raznih nalogah, bodisi si pri domačih kakor tudi šolskih, je treba marsikake izpremembe. Naloge naj bodo vedno kolikor mogoče proste, a popravlja naj se le skupno, to je z vsemi učenci naenkrat. Opuste naj se pa vse naloge, ki služijo mnogim učiteljem kot nekaka „parada“, in mnogi učitelj bil je že na podlagi ravnokar imenovanih nalog tudi klasificiran kot vrla moč.

Temeljite preosnove so pa potrebne vsa naša berila. Berila naj se bolj ozirajo na življensko potrebo, in na socialno življenje. Primerna dela naših klasikov naj bi se bolj upoštevala, in kot nekak dodatek naj bi imelo vsako berilo zbirko pravopisnih in spisnih nalog.

Pri računstvu naj se bolj upoštevaajo praktične naloge s posebnim ozirom na kmetijske in obrtniške zahteve. Ono mehanično računanje naj se popolnoma opusti. Dokajšen napredek imamo pač že tu zabelježiti, a želeti je še večjega.

Preidimo k realističnim predmetom. Tu opazimo najprej, da se pouk premalo goji na onem kraju, kjer bi se prav za prav moral, to je v prosti naravi. Tako imenovani skupni šolski izleti — kjer bi se ono ponavljalo praktično, kar se v šolski sobi vzame teoretično — so „bele vrane“. In čuditi se potem ne smemo, ako učenec, ki je dovršil ljudsko šolo, ne zna ločiti posameznih vrst žita, če mu jih pokažeš, znal ti pa bode natančno karakterizirati posamezne vrste. Tu pa sedaj pridemo do one preporne točke, ki se v najnovjšem času večkrat ventilira pri okrajnih učiteljskih konferencah — do šolskih vrtov. Šolski vrti so neobhodno potrebni pri vsaki šoli, bodisi na deželi ali pa v mestu; toda ti šolski vrti naj so ono, kar morajo biti in čemur morajo služiti, to je uporabljajo naj se zgolj za praktično uporabo pri pouku, ne pa za „molzno kravo“ šolskim voditeljem. Šolski vrt bi moral vselej oskrbovati na večrazrednicah oni učitelj, ki ima največ zmožnosti in veselja do vrtnarstva. Obdelavanje šolskega vrta naj opravljajo šolarji višjih razredov pod nadzorstvom dotičnega učitelja vrtnarja.

Dotaknimo se v kratkih potezah še risanja in telovadbe. Pri risanju naj se kolikor toliko skuša odpraviti stigme, posebno v višjih oddelkih, kjer se lahko dosežejo prav lepi uspehi. Telovadbi naj se pa obrača ona pozornost, katero v istini zasluži; napravljajo naj se v ta namen potrebne telovadnice in igrališča.

V najnovejšem času se bije ljut boj za šolo in zoper učiteljstvo. Dokazov je na izobilje; pogledjmo le najzadnje discipliniranje učiteljev. Zato mora biti prvi korak vitalnega pomena za preosnovo ljudskega šolstva, preosnova in izboljšanje socijalnega in materialnega položaja učiteljstva, kajti le s svojim poklicem popolnoma zadovoljen učitelj more uspešno poučevati izročeno mu mladino. Le učitelj, ki se lahko povsod in vedno — to pa more le materialno neodvisen učitelj — nanaša na svoj značaj, vzgajati zamore značaje. Sme in more pa biti dandanes in v naših razmerah učitelj — značajan? Ne!¹ To dokazujejo slučaji discipliniranja! Ubogi pari — učitelju se dandanes prepovedujejo vsakemu državljanu dovoljene pravice; on se ne sme udeleževati političnega življenja, ne sme javno nastopati in kritikovati zastarelih šolskih birokratičnih zakonov, ker vedno visi nad njim Damokljejev meč v podobi disciplinarnih kazni. In kdo je zakrivil, da sili ravno učiteljstvo tako energično na dan, da nastopa javno — med ljudstvom, da zapušča svojo šolsko sobo in se izroča burnim političnim valovom? Pač le oni ljudje, ki so bili toliko let slepi in gluhi napram ponižnim, skoro bi rekli beraškim prošnjam učiteljstva.

§ 55. državnega zakona se tako lepo glasi, da mora učitelj biti tako plačan, da lahko stanu primerno živi in poleg tega še preživlja — tudi stanu primerno, pa brez postranskih zaslužkov — svojo družino ter da se lahko popolnoma posveti svojemu poklicu. Toda ta lepi zakon previdno zamolči, kolika naj bode ona plača, s katero more učitelj stanu primerno živeti. In to normalno plačo iščejo posamezni deželni zakonodajci že celih trideset let, a je še niso našli niti v eni kronovini širne Avstrije. Seveda, država ima vso drugačno skrb za svoje služabnike. Kajti najmlajši uradnik najnižjega plačilnega razreda — včasih še prav dvomljivih študij — ima početkoma svoje službe večjo plačo, kakor pa učitelj po preteku svojih službenih let, ko je vse svoje moči posvetil najvzvišenejši nalogi človeštva.

Ako je pa učitelj prisiljen si svoj žalostni položaj izboljšavati z postranskimi dohodki, pa trpi tu šola ravno tako, kakor če nima prav nič drugih dohodkov kakor svojo „mastno“ plačo; kajti potem ima vedno kot gosta v svoji hiši pomanjkanje in skrb — in teh se pač ne more otresti tudi med poukom. Da ne bodemo vedno čuli o slabih napredkih in uspehih v šoli, skrbimo, da se položaj učiteljstva v tem smislu izboljša, in to je tem bolj potrebno, ker so v današnjem času življenske potrebe v ceni poskočile do skrajnih mej.

¹ V tem oziru se ne moremo strinjati z gospodom poročevalcem.

Enak vpliv, kakor ravno kar označeni materialni položaj, ima pa na učiteljstvo tudi ona brezpravnost, ki jo občuti dandanes skoro vsak učitelj. Brezramne, anonimne denunciacije, večkrat tudi kak časniški napad, zado-
stujejo, da pride učitelj v dolgotrajne disciplinarne preiskave, ki najčešče
končavajo v njegovo pogibelj. In — posebno tankočutni pač niso — učiteljevi
sovražniki porabijo vse, da le ukončajo njim neljubo osebo. Kako se vodijo
take preiskave, kako poprašavajo posamezne osebe, no, o tem bi pač znali
pisati marsikateri nadzorniki. In posledice teh preiskav? Premestitev iz „služ-
benih ozirov“, izguba petletnice, pomeknitev iz višjega v nižji plačilni razred
in tako dalje, in tako dalje. Da pa tajna kvalifikacija igra veliko ulogo pri
mnogih nadzornikih, menimo, tudi ni treba posebno poudarjati.

Ako upoštevamo vsa ravnokar navedena dejstva, se li smemo potem
čuditi, če nahajamo ravno v učiteljstvu toliko omahljivcev, toliko klečeplavcev
in toliko bojazljivcev, ali kakor se sami imenujejo miroljubnežev? Da, redki
so sejani značaji — učitelji in ti hodijo najčešče svoja pota, seveda, razupiti
so potem kot fanatiki, kot podpihovalci in ščovalci ne le učiteljstva, temveč
tudi ljudstva!

More li potem tak učitelj, ki izpreminja svoj značaj, svoje mišljenje
prav po vremenu, vzgajati značaje, vzgajati ljudi lastnega mišljenja, lastnega
delovanja?!

Temelj izboljššanju ljudskega šolstva je preustrojitev
učiteljskih plač oziroma izpolnitev § 55 in izdaja pravič-
nega in disciplinarnega zakona.

Končno dotekniti se nam je še ene točke. Ni je inštitucije in ni ga
stanu v Avstriji, katera bi bila tolikim in tolikrat cilj raznim nesramnim
napadom bodisi v časopisih bodisi v javnem življenju, kakor je šola in
učiteljski stan. In vprašajmo se, kolikokrat je to zasramovanje našlo odpor
pri merodajnih faktorjih, pri raznih šolskih korporacijah? Lahko seštejemo
na prstih. Ako se spreta ministra za uk in bogočastje, no, slednjič premaga
vselej minister za bogočastje, a kljub temu se pritožujejo izvestni krogi, da
trpi bogočastje.

Sklepna parola torej bodi: Šola naučnemu ministerstvu
pod vodstvom pedagoga, a cerkev bogočastnemu ministru
pod vodstvom teologa!

Mladinski spisi, kako jih mladina čitaj, in kake dolžnosti ima učitelj do njih?

(Konferenčna naloga.)

Spisal **Janko Leban.**

Oblični nalogi sem govoril že leta 1893. v Mariboru za pete skupščine „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“, ko sem namreč pojasnjeval, „kaj in kako naj čita mladina“. Takrat se je bil razgovor o tem razpredel jako na dolgo in široko, navlasti ker so navzočni mladinski pisatelji: Černej, Kosi in posebno zdaj žalibog že rajni Freuensfeld živahno posegali v važno razpravo. A danes vas ne maram utrujati s takšno obširnostjo, in zato bodem skušal prav ob kratkem rešiti dano mi nalogo. Pri tem se bom oziral posebno na svoje izkušnje, katere sem si pridobil bodi si kot bivši predsednik ocenjevalnega odbora za mladinske spise, bodi si kot delavec na polju mladinskega našega slovstva.

Kakor razvidno, biva moja naloga iz treh delov: 1. kakšni naj bodo mladinski spisi, 2. kako jih mladina čitaj in 3. kake dolžnosti ima učitelj do njih (t. j. do mladinskih spisov).

Predno jamem govoriti o prvi točki, mi je seveda najprej poudarjati namen mladinskim spisom. Knjižnični red ljudskošolskim knjižnicam izraža istega s temi besedami: „Ljudskošolska knjižnica ima namen, podajati šolski mladini sredstva, da s primernim berilom pospešuje svojo duševno in npravstveno omiko“. Potemtakem je namen mladinskim spisom strogo vzgojevalen. Mladinski spisi naj bodo taki, da otrokom bistrijo um, blažijo sree in utrjujejo voljo. Oni naj mladino navdušujejo za uzore, napeljujejo naj jo do vsega resničnega, lepega in dobrega. Da pa dosežejo vzvišeni ta namen, morajo imeti gotova neizogibna svojstva. Pri nas mislijo nekateri, da je spis za mladino vsega priporočila vreden, če ima le dobro tendenco in je v njem dosti pobožnosti. Ne vprašuje se, ali so otroci res n. pr. tako pretirano modri, dobri, pohlevni ali pa hudobni i. t. d., kakor nam jih slika dotični pisatelj. Pred vsem bodi vsaka zgodba, katero čita mladina, resnična ali vsaj verjetna; „osebe njene naj bodo“ — kakor piše Stritar — „posnete po življenju, mislijo naj, čutijo in govore, kakor ljudje, katerim se gorka kri pretaka po žilah“. Mladinski spis mora imeti tudi literarno vrednost, ne sme biti suhoparen, nego imej v sebi tudi kaj poezije!

Drugo neizogibno svojstvo vsakega mladinskega spisa bodi, da je primeren duševnemu obzorju, doumljivosti otrokovi. Zategadelj treba drugače pisati za prav male otroke, nego za otroke na srednji ali višji stopnji. Zato je jako priporočljivo, da ima vsak mladinski spis označeno, ali

je namenjen deklicam ali dečkom, in za katero dobo. Tako označevanje imajo Nemci in Italijani že davno, in laskam si, da sem isto vpeljal jaz tudi že v naše slovstvo.

O tej priliki moram omeniti neke razvade, ki ne živi le pri nas, nego tudi pri drugih narodih, razvade namreč, da se mladinski spisi in spisi za narod ali ljudstvo mečejo v en koš, t. j. da se imajo za istovetne. A temu ni tako! Že Bertold Auerbach, utemeljitelj takozvanih „selskih povestij“ (Dorfgeschichten) je šibal to krivo mnenje, a v Schmidovi „Encyklopädie des gesammten Erziehungs- und Unterrichtswesens“ čitam značilne besede: „Es finden sich hinsichtlich des Bildungsstandes und Bildungsbedürfnisses beider (namreč med ljudstvom in mladino) wesentliche Verschiedenheiten, dass selbst die echte Volksschrift nicht ohne weiters Anspruch auf die Eigenschaft einer guten Jugendschrift machen darf“.

Tretje neizogibno svojstvo vsakega dobrega mladinskega spisa bodi, da je mikalen in priprost, tako priprost, da ga otrok umeje tudi brez vsake razlage. Stavki v njem naj bodo tem krajši, čim mlajši so otroci, katerim je namenjen spis. Glede te točke ostanem še danes pri tem, kar sem rekel v Mariboru: Da pisatelj lože ubereš otrokom pravo „srčno struno“, bode najbolje, da z odprtimi očmi opazuješ mladino, da se sam zamisliš v zlato dobo svojih detinskih let ter se spomniš, kaj si kot otrok najraje poslušal in čital. Glede na to točko imam jaz svojo izkušnjo in mislim, da ne napačne izkušnje. Če namreč dvomim, bode li ugajal ta ali oni spis mladini, preberem ali pripovedujem ga v svoji šoli. Če me mladina dodobra razume; če me pozorno poslušša ter se veseli spisa, potem mu brez premisleka zapišem svoj: „imprimatur“, pa naj mi ga potem — ko izide v tisku — že pohvali ali graja kak poklican ali nepoklican kritik! —

Iste misli je izrazil tudi moj prijatelj, učitelj-literat Ante Dukić, pišeč v „Naši Slogi“: „Za djecu valjá pisati i štilom i načinom dječijim: kratko, jednostavno i onom živahnošću i koloritom, koji djeci ugadja. Ne mi i naša mnienja, već djeca sama su najbolje merilo za valjanost školske čitanke. Ako ju učenik razumije i ljubi — dobra je!“

Četrtrič treba, da je mladinski spis pravilen v slovniškem in stilistiškem obziru, torej tudi po obliki. To se umeje pač samo ob sebi, kajti: „Kjer se oblika ne strinja in zлага v lepi harmoniji z mislijo, bodi ta še tako tepa, tam je nedostatnost, tam ni čistega vživanja, tistega blagega, nekajlenega veselja, katero nam obuja vsak resnični umotvor“, piše Stritar. Neznane besede in fraze naj se tolmačijo pod črto, kar nahajamo tudi pri drugih narodih, recimo: pri Nemcih in Italijanih, in kar sem vpeljal jaz tudi v naše mladinsko slovstvo.

Končno treba, da zadošča vsaka knjiga za mladino tudi po zunanji obliki, t. j., da sta popir in tisek dobra in primerna. Kaj dobro je tudi,

če so take knjige ilustrirane in sicer dobro ilustrirane; kajti „poda-
doba šele oživi mrtvo besedo ter ji daje pravo moč in veljavo“.

Da zadobite jasno sliko, kakšen bodi mladinski spis, treba, da vam
podam tudi njegova negativna svojstva. Ta izhajajo sicer iz pozitivnih;
vendar jih nekaj omenjam še posebe.

Prvič: poglobitno negativno sredstvo nam podaje šolska postava sama,
ki veleva, da se mora izključiti iz šolarskih knjižnic vsaka knjiga, ki „žali
spoštovanje pred vero, vdanost do Najvišje vladarske rodovine, patrijotični
čut ali spoštovanje pred domovinskimi uredbami“. A gospoda moja! S tem
še ni povedano vse. Jaz grem stopinjo še dalje ter pravim: Iz šolarskih
knjižnic naj se izključijo vse knjige, ki žalijo bodisi v celoti, ali bodisi celo
z najmanjšim stavkom, da! z najmanjšo besedo najsvetejša čuvstva človekova:
čuvstvo do Boga in do vere, do presvetle vladarske hiše in do domovine, do
starišev, učiteljev, do gosposke, do humanitete, do kreposti, npravnosti i. t. d.
Učitelji — vzgojitelji pazimo še posebno na to, da kateri spis ne žali učiteljskega
stanovskega ponosa, kakor n. pr. znana povest „Dora“, Omeniti moram tudi, da spisi, ki
cikajo na politiko in pri katerih treba že zrele moške razsodnosti, niso za
mladino, prav tako kakor oni ne, iz katerih odseva nestrpnost bodisi do te
ali one vere ali narodnosti.

Drugič: Da spisi, kateri opisujejo grozodejstva, niso za mladino,
to uči vsaka pedagogika; a vendar so nekateri spisi v dijametralnem
nasprotju s tem pravilom, ki bi se nikakor ne smelo prezirati. Tudi je iz
pedagogičskih razlogov treba odstraniti spise, v katerih so nagomiljene
prenapete, skrajno dražljive situacije, nadalje spise, ki rafinirano slikajo
človeško gorje in pregrehe, recimo: rop, nečlovečnost, surovost, hudobijo i. dr.
Izločiti je tudi spise, v katerih nahajamo nedostojne izraze, zmerjalke,
kletvice, ali pa take, ki toli razgrevajo mlado fantazijo, da otroci
postanejo pravi sanjači. V prvi vrsti se izogibljimo pretiranih
indijanerie ali robinzonad, ki so že marsikakega otroka tirale na krivo
pot, da je izbežal iz hiše očetne. Fakta govore še dandanes dovolj
jasno o tem!

Ob tej priliki bi tudi še omenil, da ne bi dajali dečkom v roke knjig,
ki kipijo šovinizma (t. j. bojažejnega pohlepa po zmagi z orožjem v roki).
V tem obziru ima prav pisateljica, ki piše: „Naloga vzgoje naj bi bila,
vzbujati v dečkih le blaga čutila, ne pa, da bi jim silila v roke puško in
meč.“

Tretjič: za mladino tudi niso spisi, ki na dolgo in široko moralizuju-
jejo, moralizujejo morebiti tako, da utegnejo še celo pobujšati mladino.
Da me bodete bolje umeli, vas opozarjam le na „Filotejo“, katera se
ščeperi po nekod še po šolarskih knjižnicah. Kaj naj si misli n. pr. deklica,
ki bi brala v tej knjigi poglavje o „poželenju, o zakonski dostojnosti, o
besedi devicam i. t. d. Vidite, gospoda moja, tudi kakšne svete bukve
utegnejo postati prav nevarne, ako pridejo v nepravne roke!

S tem ni rečeno, da obsojam tudi moralne povesti; ne, a moralo si mladina posnemi iz povesti same, ne da bi bila zapisana.

Četrtrič: mladini ne dajaj knjig, ki so preveč tendencijozne. Glavne vrednosti kakega mladinskega spisa ne išči v tendenci. Če jo ima, je to stranska stvar; vendar če je ta tendenca preveč razvita, da se da kar otipati, potem otroci to kmalu opazijo in knjigo zaženo v kot; kajti: man merkt die Absicht und man wird verstimmt.

Prestopajoč k II. delu svoje naloge, namreč k vprašanju, kako mladina čitaj, se hočem izraziti prav ob kratkem: Mladina čitaj počasi, pazno, s premislekom, „da si prisvaja krasoto materinskega jezika ter se ji odpre čut za krasno poezijo.“ Besed, ki ne bi umela, naj zapiše na listke ali v poseben sešitek ter naj to ob vrnitvi knjige pokaže učitelju, da ji razloži, česar ni umela. Posebno je gledati na to, da ne bi mladina čitala prehitro, ker, če mladina zapade tisti maniji, kateri Nemeč pravi „Lesewuth“, ali kakor bi dejali po naše: če spise kar požira, no potem od takega čitanja pač ne bode imela mobene koristi. Navadno čita mladina hitro take povesti, ki jo mikajo, ki ji razvnemajo fantazijo, povesti, ki imajo kaj mnogovrstno dejanje. Zato bode razboriti vzgojnik vedel brzati tako manijo pri mladini. A o tem bode govora še v III. delu tega spisa, h kateremu takoj prestopam.

Torej: kake dolžnosti ima učitelj do mladinskih spisov? — Iz pozitivnih in negativnih svojstev mladinskih spisov ste spoznali, kolike so zahteve, katere stavimo v dober mladinski spis. Morebiti pa se poraja v duši marsikoga izmed vas misel, da stvar pretiram; a temu ni tako! Z zgledi iz raznih slovstev bi vam lahko pokazal, zakaj se je zavrzel ta ali oni mladinski spis. Žal, da za to ni časa, najsi bi bila stvar vredna truda in bi bila zanimiva. Kdor se hoče kolikor toliko poučiti o tem, ta čitaj vsaj knjigo: „Verzeichnis von geeigneten und nicht geeigneten Jugendschriften für Volks- und Bürgerschulbibliotheken,“ katero je spisal šolski svetnik Anton Peter in je izšla v Opavi v zalogi Buchholza in Diebla. Mi nismo le učitelji, nego tudi vzgojitelji mladine, in kot takovim se nam stavlja glede mladinskih spisov prvič naloga ali dolžnost, da si na podlagi svojstev, ki jih imej dober mladinski spis, ustvarimo samostalno sodbo o spisu. Tu se ne smemo zanašati na kritiko, katero o mladinskih spisih čitamo po naših časnikih, niti nam ne sme biti merodajen kak veljaven pisatelj, češ da je njegovo delo za mladino že dobro. Da me bode te umeli bolje, naj vas spominjam le, kako krivično je n. pr. „Ljub. Zvon.“ ocenjal nekatere mladinske spise, dočim je n. pr. povest „Posavček“ pohvalil ter jo priporočal za šolarske knjižnice! To se je zdelo celo Andreju Gabrščku, bivšemu učitelju in založniku „Posavčeka“, predebelo, tako da je v „Soči“ priobčil nastopne karakteristične vrstice: „Posavček.“ O tej povesti v zadnjem 41. snopiču „Slovanske knjižnice“ je poročal zadnji „Ljubljanski Zvon“ jako laskavo. Dejal je tudi, da bi bila ta povest „kar najprikladnejša za ‚Knjižnico za mladino‘. Strmeli smo o tej sodbi. Ne zamerite,

zdaj pa res ne vemo več, kaj je za šolsko mladino ip kaj za odrasle ljudi. Dekle dobi nezakonsko dete, hoče ga vreči v Savo, često se huduje na zapeljivca i. t. d. — a to naj bode za šolsko mladino! Lepo prosimo, prizanašajte nam s takimi nasveti!“ —

In zopet: koliko se je pričakovalo o Stritarjevem „Griškem gospodu“, in vendar s tem delom ne more biti povsem zadovoljen noben mladinoľjub, pravi poznavalec dobrih mladinskih spisov! Kajti ocvirki, kakršni so tista: „Stara baba, nora baba“, ali kletvice a-la: „peklenska zalega“ pač niso za mladino, da ne omenjam drugih hib, ki jih ima ta Stritarjeva povest. Tudi izdelke naših veleumov sodimo torej na podlagi danih navodil in po besedah Lessingovih: „Mit Bewunderung zweifelnd, mit Zweifel bewundernd gegen den Meister!“; zakaj pomisliti je, da za mladino pisati ni tako lahko, saj je za mladino „najboljše jedva dovolj dobro“. Zato pa ni čuda, da imamo v vseh slovstvih tako malo mladinskih pisateljev — klasikov! Kolikor poznam jaz mladinske spise raznih narodov, povem odkrito, da še najbolj mi je imponirala Johanna Spyri. In v resnici jo Nemei kot pisateljico za mladino cenijo više od Kristofa Šmida! Johanna Spyri je bila guvernanta v Švici ter je začela pisati šele v 50. letu svoje dobe, ko je bila do dobra proučila otroško čud. Jaz bodem nekatere Spyrine spise presadil na polje našega mladinskega slovstva, na kar vas opozarjam že danes.¹

Druga dolžnost, katero ima učitelj do mladinskih spisov, je ta, da ob njih posojevanju postopa pedagogično, da se ozira na otrokovo individualnost. Postava pravi v tem obziru: „Kadar se otrokom posojajo knjige, se je treba skrbno ozirati na razmere in potrebe posameznega otroka, ker je domače berilo, po meri in vrsti dobro izbrano, osobito za razvijanje značaja velikega pomena“. (Vide: Heinz-a str. 171.)

Da se otrok ne loti manija, nazvana v Nemeih „Lesewuth“, naj jih učitelj napeljuje na to, da bodo čitali počasi in s premislekom; kroti naj njihovo poželjivost po vedno novi snovi; kajti, če bodo knjige kar požirali, potem ostanejo „gluhi in slepi za kras jezika in za poezijo“. „Non multa, sed multum“, ta zlati rek velja tudi za čitanje. Nikakor ni treba, da ima šolska knjižnica za vsako dobo dosti različnih knjig, nego gledati je na to, da si za šolske knjižnice nabavimo dobrih knjig v več izvodih.

Ko otroci vračajo knjige, naj jih učitelj tudi izprašuje o vsebini ter naj jim pojasnuje morebitne besede ali fraze, ki jih niso razumeli. Učitelj nekatere berila tudi s pridom uporablja za spisovne vaje, kar tudi izrecno veli ministerski ukaz iz leta 1883. (Vide: Heinz str. 171.)

Ne smem pozabiti, da se je treba učitelju ozirati tudi na nekak red gledé vsebine mladinskih spisov. Fini pedagogiški takt učiteljev bode v tem

¹ Dve povesti sta že izšli: „Zaupaj na Boga v vsaki potrebi“ („Angelček“ l. 1900) in „Pri Vrbovčevem Grogii“ (v Giontinjevi zalogi). Pis.

odločevalen. Jaz sem za red, ki sem ga priporočal v Mariboru. Prične se s pravljicami in pripovedkami. Vsem je znano, kako radi poslušajo že prav mali otroci pravljice in pripovedke. Celo frivolnemu Heineju se milo stori ob spominu na pravljice iz otroških let, zakaj ganjen vzklikne:

„Wie klingen sie lieblich, wie klingen sie süß,
Die Märchen der alten Amme!“ —

Dobre pravljice in pripovedke odpirajo otroku pogled v čarobni svet, širijo mu duševno obzorje ter blagodejno delujejo na njegovo mlado dušo. Tako berilo pospešuje pomislivost ter otroku množi besedni zaklad. Ker imata pravljica in pripovedka svoj izvor v narodu samem, ni čuda, da se tako prijemata srca, zakaj: kar narodu poteče iz srca, to rado zopet ide v srce. Izogibati pa se je onih pravljic in pripovedek, ki bi na otroke napravljale tožen, neprijazen vtisek, in ki bi širile — prazno vero. Nasprotno se priporočajo pred vsem pravljice, ki imajo etičen moment. Kako se pišejo take pravljice, nam je sijajno pokazal prerano umrli tovariš Freuensfeld.

Za pravljicami in pripovedkami dajajmo otrokom uganke, basni, majhne obraze iz narave in slike iz zgodovine. Uganke in basni so izvrstno sredstvo, katero uči otroke — misliti.

Tretja stopnja berila bi bile povesti, najprej kratke, potem daljše; življenjepisi, daljše zgodovinske slike in potopisi, slike iz naravoslovja i. t. d. Tako berilo utrjuje značaj, blaži srce ter množi znanje. Gledé povesti pa moram poudarjati, da naj bodo strogo nravnostne. Lahko se slikajo v povestih tudi človeške slabosti, a le v toliko, kolikor jih res nahajamo pri mladini; delati pa iz otrok prave hudobce, kakršnih v teh letih ni na tej grešni zemlji, to ni prav v nikakem obziru! Povest bodi vedno taka, da otroke — ne da bi se pri nji kar otipala tendencijoznost — napeljuje k dobremu in ne k slabemu. —

Kajpada zanimajo otroke vrhu prozaiških izdelkov tudi — pesmi. Te naj se otrokom podajajo kakor proza po stopnjah: od lažjega do težjega.

Tretja dolžnost učiteljeva gledé mladinskih spisov bi bila ta, da izkuša sporazumeti se tudi z domom, t. j. šola in dom se morata gledé čtiva za mladino vzajemno podpirati. Kaj pomaga, če otrok dobi v šoli res le dobre knjige; če mu je pa doma odprta pot do očetove knjižnice, v kateri se nahajajo knjige, ki niso primerne zanj, ali pa so mu doma na razpolago politiški časniki, ki so časih pravi strup za mlado srce, ker poročajo o umorih in samomorih, o ljubovnih tragedijah i. t. d.

Četrta dolžnost, ki jo ima učitelj gledé mladinskih spisov, je, da pozna vse postave, ki se tičejo tega predmeta. Ako bi hotel te postave navajati tukaj, bi moral prepisati vse, kar se nahaja v Heinčevi knjigi: „Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem“, in sicer od 169. do 180. strani. A to se mi ne vidi potrebno, ker ima vsaka šola dotično

knjigo in omenjeno učitelj lahko čita sam. Vendar ne bo škodilo, da povem v par besedah, kar je glavnejše: Vsako knjigo, katero dobi učitelj na katerisibodi način za šolarsko knjižnico, mora prebrati in presoditi sam, če je primerna za mladino ali ne. Neprimerne knjige mora odstraniti iz šolarske knjižnice. Ako je knjiga primerna, potem jo vpiše v imenik šolarske knjižnice, izpolnivši pri tem vse rubrike, ki se kažejo tam, namreč: zaporedno število, popolni naslov knjigi, založnik, natisek, leto i. t. d.; pisatelj oziroma prelagatelj, število zvezkov, pridobitev a) način, b) čas; kupna cena, K, h; podpis učitelja, ki je knjigo prebral in odobril za šolarsko knjižnico. Datum. Opazke o vsebini in sposobnosti knjige i. t. d. Izrecno mi je opomniti, da treba v zadnjo rubriko zapisati ne le za kak razred in oddelek je knjiga primerna, nego tudi njeno vsebino ali tendenco prav ob kratkem, v par stavkih. —

Bodi dovolj! — V današnji dobi, ko so utihnili Gregorčič in Gregorčevci, in ko prava poezija izginja iz pesniškega našega loga, dasi nam na vseh krajih in konceh vstajajo pesniki in pesnikinje, ponujajoči zvečine — da z Nemcem govorim — le „poetischen Flitterkram“; — v današnji dobi, ko tudi v naše slovstvo sili omladna dekadence — „literarna impotencia“ (kakor jo imenujem jaz): — v današnji dobi, gospoda moja, treba, da tudi učitelji — vzgojitelji z budnim očesom pazimo, kaj se ponuja našim otrokom na mladinskem slovstvenem polju, ter da strogo presodimo vsako knjigo, predno jo uvrstimo v šolarsko knjižnico. Blagovolite torej, cenjeni tovariši in tovarišice, uvaževati moje migljaje v tem obziru, kar bode gotovo mladini v prid in narodu našemu v hasen! V to pomози Bog! —

Slovenska slovnica v šoli in za šolo.

Dr. Jos. Tominšek.

Najtežje stališče ima dandanes učitelj slovenščine. Za vsak drugi predmet imamo poleg učne knjige na razpolago še drugih pripomočkov; lahko se zatekamo v prepornih točkah k pomožnim knjigam, ki predelujejo snov po svojem namenu ali v širino ali v globino, sistematično ali metodično... če že slučajno nimamo specialnih vrelcev, okoristimo se včasih za silo celo v univerzalnem veletoku kakega naučnega slovnika. — Le glede slovenščine smo premnogokrat brez virov, na suhem, navezani le na učno knjigo in na lastno znanje. Manjka nam večjih zbornikov vseh naših duševnih pridobitev, manjka natančnih obdelovanj še skoraj vseh strani našega notranjega in zunanjega bitja in žitja; vse te pa imajo v slovenskem pouku svoje naravno središče.

Primeroma najbolje je skrbjeno za slovstveni del. Ne bom govoril, kaki so naši pripomočki v tej stroki, ali imamo jih vsaj, ut sint... Že težje je z domačo zgodovino. Res so nekateri naši zgodovinarji neizmerno delavni — izmed znanstvenikov menda najbolj — dosegli so lepih uspehov, ali le v posameznostih; celotnega dela, ki bi nam bil stalen kašipot pri potovanju po zgodovinskem razvoju in zgodovinski usodi našega naroda, takega dela nimamo in ga je težko pričakovati, dokler ne dobi kdo dovolj časa in sredstev — pri vseučilišču; biserov je mnogo, ali ni kataloga, ki bi nas v potrebi brez zamudnega truda vedel do njih. Slično velja za zemljepisje in kar je ž njim v zvezi.

Da preskočimo vse drugo, kaj pa je z onim delom slovenskega pouka, ki mu daje okostje, trdno podlago s slovnico?... Smelo trdim, da je ta del prav zanemarjen ali pa zavožen. Primeroma veliko truda — neprimerno malo uspehov in sadu, ta vtisk delajo name prizadevanja zlasti zadnjih let. Strokovnjakov je dovolj, ali žal, preradi smatrajo svojo stroko za svojo domeno... Kaj čuda, da dela vsled tega vsak po svoje, skupnega uspeha, skupne bise pa ni. Komaj je kdo spravil voz v tir, že pripreže drugi svoja živinčeta od zadaj ali od strani, in voz se ali ne krene nikamor ali zajde v rušo — in vse to često zaradi malenkosti. — Slovenci in zlasti še slovničarji smo pač veliki v malem, zelo mali pa v velikem. Le to vidimo, kar nas združuje, ne iščemo in ne vidimo pa, kar nas združuje ali bi združevalo; obsojamo se, ne da bi se razumeli.

Dokler se vse to vrši še tam zunaj na širšem polju v bitkah in praskah, naj še bo; ali gorje, ko bi vse to pošiljalo svoj odsev preko posvečenega obzidja šole! Dokler imamo razumne učitelje, se tega sicer ni bati, ali bridko obzavlovati je nekaj drugega: da je in ostane pri označenem početju šola, kakor sicer običajno pastorka, ki se pošilja spat v korito. Prodajamo in povdarjamo domačo ali tujo učenost; na njej se naslaja res kakih 12 ljudi, za dejanske—šolske potrebe pa se ne skrbi.

Res je seveda, da praksa zajema iz teorije, res je, da — ostanimo pri slovnici — se bode najtemeljiteja slovnica za praktično šolsko rabo pisala še le, kedar imamo znanstveno slovnico, dasi dobra prakt. slovnica ni nemogoča pred znanstveno in je navadno bila prej — ali še hujske, kakor tako slovnico pogrešamo, posebno v začetku poučevanja, vzorcev, kako se naj obdeluje snov ter podaja učencem. Tu nima učitelj slovensčine, lahko rečeno, nikakih navodil; drugod in pri drugih strokah pa so kar celi časopisi namenjeni takim podavanjem. Slovenskemu učitelju more le kot znanstven vir služiti Miklošičeva, oz. po njej prirejena Šumanova slovnica; res se najde tu to in ono zrno, porabno tudi za šolo; ali v pretežnem številu slučajev nas puščata ti deli na cedilu, ne glede na to, da je zanimivejši izvirnik že težko pristopen. — Kje pa imamo kak metodičen spis?! Kar je, je vse zakopano.

Ali se je torej čuditi, da se često kar šablonski premelevajo predpisane učne knjige s preprostim čitanjem ali lahkim parafraziranjem? Ali se je potem čuditi, da se zdi slovenskemu dijaku „slovenska“ ura najmučnejša? Mari se naj čudimo živosrebrni mladini, če ji mrzi nekaj, kar — mladina ima ostre oči — učitelju vidno ne pripravlja veselja? Če se muči učitelj, muči se gotovo mladina v dvojni meri: pogreša se oni ogenj, ki nehote nevidnim potem, pa vidno, prehaja od učitelja, ki opravlja svoj posel z veseljem in vnemo, na vnetljivo mladino. — Gotovo se marsikdo še spominja s strahom ali smehom na slovniške ure, ki jih je prebil na šolski klopi. Kake leseno in kako zaspano! Sicer pa tudi dobro vemo, da smo uprav v „slovenskih“ urah bili sošolci najbolj dovzetni za „dobre“ dovtipe, da smo tedaj zasnovali največ drznih podjetij, čitali največ indijanskih povesti pod klopjo, rezali največ po klopi, kovali prve pesmice . . . pazili pa nič; zakaj?

S tem vprašanjem se dotikam jedra slovenskega pouka in po mojih izkušnjah sploh važnega faktorja pri zbujanju zanimanja: učitelj stoj nad knjigo, ne pri in v knjigi ter s knjigo. Če zapazijo učenci, kar se zgodi tekom prvih dveh ur — da stoji v knjigi do pičice vse tako, kakor se govori v šoli, če se nemara celo kar čita in naposled samo v naslombi na knjigo izprašuje, ne bodo ohranili pazljivosti razven ona species, ki dandanes baje izumira, oni „Musterschüler“ ji iz terciarne dobe.

Res dandanašnji pač ni učitelja, ki bi slovensko slovnico deval tako v stope in gotovo ima vsak dobro voljo, podajati ta pouk tako, da ga mladina ne zametuje. — Kako naj to doseže? Iz mojih prejšnjih besed bi se dalo izvajati, da najložje s popolnim emancipiranjem od učne knjige. Kaj takega pa ne morem in ne smem zahtevati. To niti dovoljeno ni. Učna knjiga mora biti iz znanih vzrokov podlaga za pouk kakor pri drugih predmetih, tako pri slovnici. Saj učitelj v obče ne bo pravil kaj vseskozi samostalnega; naj pa tudi ne govori popolnoma s slovnico; pustivši jej vodilne misli, jo navdihaj s svojo osebnostjo. — Kako? Na to vprašanje se ne da odgovoriti enostavno. Skoraj vsak učitelj ravna kolikor toliko po svoje, še eden in isti učitelj — vsaj o samem sébi moram to izjaviti — ne ravna v enakih slučajih vedno enako, ampak poučuje isto gradivo v različnih časih različno, dasi slično. — Ali glavni zakon je pač vedno isti: da se skuša snov oživljati, 1. v pravem pomenu s tem, da se prikazuje, kakor v obče zahteva sedanja pedagogika, na živih zgledih kot nositeljih abstraktnega pravila, ali 2. po možnosti s tem, da se spravijo novi pojmi v zvezo s pojavi, ki — že znani — živijo v učenčevem spominu, torej najčešče in skoraj izključno s slovnici in slovniškimi pojmi drugih jezikov.

Kje imamo pripomočke v ta namen? **Teh, teh** nimamo! Učitelj, ki svojo stroko razume in jo predava z veseljem, najde pač obično sam od sebe pravo pot, ali treba mu je večkrat precej preudarjati — če ne

mara vsega dela prepuščati kar intuitivni improvizaciji. Eden človek sam pa z najboljšo voljo ne more vsega; to občuti z bridkostjo začetnik, rad bi videl, kako delajo drugi, pa kje naj to vidi in najde?

Lahko bi bilo v tem oziru drugače! Imeli smo že izkušenih veščakov-slovenistov, in jih še imamo, mož, ki so brezdvomno učili slovenščino vzorno in so si najbrže sestavili zapiske . . . Kako hvaležen bi bil mlad naraščaj, ko bi dali onikaj takega med svet! Naj ne bodo tako zavistni, ali kakor jih že naj imenujemo! Zabranili bi marsikak ponesrečen poskus ter koristili slovenščini več kakor z globokimi preiskavanji, s katerimi le proglašajo svojo učenost — če je prava — kojih vspehi pa se porazgube kakor prah v vetru. Sicer — da me kdo ne razume napačno — storite edno, ali drugega ne opuščajte! — Da bi prišle na dan one pridobitve, potem bo stavljen temelj metodiki in didaktiki našega slovniškega pouka, potem bo zavzemala ložje slovenščina med drugimi predmeti ono mesto, ki jej pristojna, ne bo več zadnji predmet, ki se ga boje učitelji — znani so mi živi zgledi — boje gotovo v prvi vrsti radi nedostatnih sredstev.

* * *

Da se vendar enkrat začne, nameravam v prihodnje, ako mi da gosp. urednik prostora,¹ donášati, kolikor mi dopušča čas, nekatere zglede iz svoje šolske prakse, kakor sem namreč predelal z učenci to in ono točko slovenske slovnice; vse na podlagi Janežič-Sketove učne knjige. — Vem, da moji poskusi niso merodajni; če le nudijo substrat za presojevanje ter morebiti izzovejo, četudi po svoji napačnosti, prave nazore, bom zadovoljen z uspehom.

Ozirajo se na potrebe nižje gimnazije, po nekodi namenoma, kar menda ne izključuje barem omejene porabnosti za višje razrede ljudskih šol.

Risanje v ljudski šoli.

J. Marin, c. kr. vadniški učitelj v Mariboru.

Ze okoli 20 let premišlujem, preskušujem po svojih in tujih razredih, pozvedujem pri strokovnjakih veščakih in raznih tovariših; pregledujem in preiskujem knjige metodične in presodne, načrtne in uzorčne, risalnice in risarne, — da bi izvedel in izprevidel: kaj, kedaj in kako se naj riše v ljudski šoli.

Kaj nam o tem učni načrti z dne 9. avgusta 1873, št. 6708, ukazujejo, tega tukaj ne mislim razpravljati; tiste pozna itak vsak tovariš, ki je srečno

¹ Z veseljem! Le razpolagajte čez naše predale Vi, pa tudi drugi! Stvar je prevažna, in skrajni čas je, da pričnejo o njej resne razprave. Uredn.

prebil izpit sposobnosti, — in je gotovo tudi spoznal njihovo štirivoglato-oblikoslovno vrednost. Tudi o tem, ali je risanja sploh treba v ljudski šoli ali ne, je li vzgojevalno, potrebno ali nepotrebno, koristno ali malenkostno, — bilo bi odveč — tratiti besed, ker je dandanes že vsak obrtnik in vsak rokodelcec po vsem prepričan, da mu brez risanja ni napredka, ni dovršenosti. Če bi pa še vendar tičal kje kak zavratni in trdovratni — recimo filozof ali filolog — kateremu še družega ni pogledati mar, kakor neilustrirane stare klasike polne enoličnih, črnih, mrtvih črk, in bi trdil, da risanje ni brezpogojno potrebno ljudskim šolam, opozorimo ga, da naj gre na Francosko; — v najpriprostejši vasi se bo docela lahko poučil, kakšnega pomena je risanje — tudi priprostemu kmetu in obrtniku. — Risanje je pri današnjih okolščinah jako važen predmet v ljudskih šolah, in treba ga je gojiti na vsaki stopnji.

Navedena teza je neomahljiva, a kako ji ustreči, kako zadostiti? Za vsak drugi predmet imamo nabrane in izbrane snovi, če tudi ne vse ugledne, pa imamo jo. Pri risanju smo pa vsako leto Herkuli na razpotju. Kam se naj obrnemo? Kaj naj rišemo? Tudi naučni načrt nam ničesa ne navede, ta le nas krmi s samimi tri-, štiri- in x-kotniki, kakor bi človek živel od samih voglov in mnogokotnikov in bi se otroci v taki nežni starosti ne brigali za drugo, kakor danes za sveže pečene — jutre pregrete pike, črte, kote, in mnogokotnike. To pa, kar človeka spremlja od zibeli do groba: živo življenje, predmet, narava — se prezira, skriva in odlaša, kakor bi bilo treba, Bog ve kakšnega umetnika, da nariše priprost obris krompirja, jabolka, ribe, petelina, ure, noža, stola omare i. d.

Vsako leto se mi prigodi, da mi toži kak tovariš: „Da bi le imeli pametnih, primernih, porabljivih in ljudskim potrebam uslužnih vzorcev za risanje, pa le edini Grandauer, Eichler in med njimi še skoro najboljši Tretau naj bi nam pomagal iz zadrege.“ Tako se mi je tožilo povsod — po mestih, trgih in na deželi; od učiteljev, nadzornikov in strokovnjakov — in po vsej pravici. Jako nepriročni Grandauer začne risanje sistematično in seveda z raznimi koti in mnogokotniki — ko bi se naj bili otroci poprej navadili po en do tri in še več decimetrov dolge ravne črte „s prosto“ roko delati, česar on sam ni nikdar storil. Ne živa duša na vsem svetu ne dela ravnih črt s prosto roko, najneukretnejši reveži pa, to so začetniki v risanju, naj se jih vadijo najprej: „da si izurijo oko in roko.“ Dozdeva se mi to tako pametno, kakor da bi terjal krojaški mojster od svojega ravnokar došlega učenca, da začne z „mestnim frakom,“ da si bolje izuri oko in roko. Ravno črto narisati brez orožja je najtežje, ker se na nji vsak, tudi najmanjši madež takoj opazi, — in ž njo naj otroci ali bodisi tudi odrasli začetniki v risanju počnejo! Naj delajo, česar noben inženir, noben umetnik ne zna. Tretau dela ravno tako. Eichler pa je v svojem I. delu mrežar in vrvar. Okoli tri leta plete same sake in mreže in še te včasih celo po narekovanju, tako da je treba risarju le dobrih ušes, oko in roka pa imata itak že svojo določeno potovnico po pikah; od-

stranimo pike, pa sedijo „spretni“ risarji v popru. Sicer imata tudi Grandauer in Eichler nekaj dobrega — navadno stiliziranega — naravnega malo, pa kje in kedaj?

Mnogo porabljivega ima zastareli in nepoznani F. Knappek (1866), a tudi on muči učence dolgo poprej z ravnimi črtami in mrežami, potem še jim le privošči, kar jim je najljubše, predmete iz vsakdanjega življenja.

Häuselmannova priročna knjiga in obširni Fallenböck začeta z ravnimi črtami, geometričnimi mnogokotniki in pletevži in ponujata ljudski šoli jako malo haska. Večina ostalih autorjev po nima skoro sploh nič porabljivega za nas.

Po navedenih in sličnih risankah naj si išče in zbira ljudski učitelj risar med ogromnim številom raznih kotov, mnogokotnikov, pletevžev in brezsmiselnih kombinacij trakov in mnogokotnikov oziroma krogov potrebnega in primernega gradiva! — Kje ga najti? Ni ga! Zato pa je dosedaj opaziti v ljudski šoli le malo zanimanje za risanje in silno malo uspeha in napredka v tem predmetu. Tukaj je treba pomoči. Pa kako? Prav lahko; — dajmo otrokom risati, kar jih zanima, kar jim dela veselje, — to so pa edino le predmeti iz njihovega obzorja, iz njihovega vsakdanjega življenja. Takšne zbirke nam pa popolnoma manjka. V tem smislu nam podaja najboljše ideje in načela tudi že na slovensko (po prof. Jerovšku) in nemško (po nadz. Lukasu) prevedena ameriško-angleška knjiga „John S. Clark, Mary Dana Hicks and Walter S. Perry,“ ki nam v navodilnih risalnih zvezkih tudi praktično svoje misli predočuje. Risanka sicer po svoji tvarini in uredbi nikakor ni namenjena šestletnim otrokom in skupnemu pouku, a vsa navodila se dajo porabiti in prirediti zlasti pri nazornem pouku tudi za prvo šolsko leto in skupni pouk. To knjigo naj bi bral vsak učitelj risar.

Silno občutljivo pomanjkanje takšne zbirke napotilo me je že pred mnogimi leti k nabiranju in sestavljanju risanke po John S. Clarkovih načelih, ki bi nam ljudskim učiteljem naj pomagala iz zadrege, ki bi se naj ozirala — kolikor mogoče — tudi na posamezne obrtnike in rokodelce. A to ni lahko delo, in tudi tukaj velja resnica, da nazori posamezneža ne morejo biti v obče veljavni in neomahljivi, **zato se obračam z resno prošnjo do vseh g. g. tovarišev in tovarišič, g. nadzornikov in strokovnjakov, da mi blagovolijo naznaniti svoje misli in želje z ozirom na gradivo, motive, obliko, risala, učence, šolska leta, kategorije šol, ženska ročna dela, težnje in potrebne obrtnij, — rokodelstva in kmetovalstva.** Le pri skupnem delu je mogoče doseči kaj dobrega, kaj porabljivega in plodonosnega. Seveda hočem rade volje vse g. g. tovariše in tovarišice, ki se skupnega dela zdatno udeležijo, kot sotrudnike v bodoči risanki imenoma navesti. Na kratko hočem še g. g. tovarišem ovaditi svoje glavne nazore — glede risanke.

1. Risanka naj bi bila knjiga 20 × 15 cm. (Ali v listih?)

2. Vsi motivi in vzorci naj bodo vedno vzeti iz obzorja učencev, nasiljanje se na nazornost.

3. Za 1. 2 in 3. šolsko leto naberejo se le predmeti iz nazornega pouka — koncentracija. (Schreiner-Bezjak, Gabršek.)

4. Za 4. do 8. šol. leto: oblikoslovjev edno^a na predmetih (kvadrat, pravokot, trapez i. d. na oknih, vratih, omarah, hišah . . .) in predmeti ali celi, ali deli, ali njih ornamenti iz naravoslovnega — domovinoslovnega — zemljepisnega — in zgodovinskega pouka.

5. Gradivo cele risanke se uredi za eno-, dvo-, tri- . . . in večrazrednice.

6. Risanka naj tudi ponuja okusnega in primerne gradiva raznim obrtnikom in rokodelcem. (Orodja, izdelke, uzorce, kroje, stavbe, načrte . . .).

Bog je pravičen.

Praktiška obravnava berilnega spisa št. 23. II. berilo.

Spisal **Fran Grm.**

I. Priprava.

Otroci! kdo je vaš največji dobrotnik? Bog. Kdo pa za Bogom? Da, roditelji (starši). Torej, Bog, od katerega imamo vse, je vaš največji dobrotnik, za njim so starši, kateri vas živijo, oblačijo, lepo učijo i. t. d.; za staršem smo pa mi učitelji in kateheti, kateri vas lepo učimo, vam dajemo lepe nauke, po katerih morate živeti, da boste srečni, torej skratka: vas pripravljamo za poznejše življenje. Kakšni pa morate biti vi proti dobrotnikom? Hvaležni. Kako se skažete hvaležne Bogu? Da smo pridni, radi molimo i. t. d. Kako pa staršem? Da jih slušamo, jim pomagamo, jih razveseljujemo s pridnostjo i. t. d. In kako pa nam? Da se lepo učimo, vas lepo ubogamo in živimo po vaših naukih.

Otroci! največa otroška dika (lepota) je poslušnost (ubogljivost). Ubogati morate vse tiste, kateri vam imajo zapovedovati. — Kaj je Bog obljubil tistim otrokom, ki spoštujejo svoje roditelje? Dolgo življenje in plačilo v nebesih. Kje je to zapisano? V četrti božji zapovedi, ki se glasi: „Spoštuj očeta in mater, da boš dolgo živel in da ti bo dobro na zemlji!“ Slično govori sveto pismo, ki pravi: „Spoštuj svojega očeta in ne pozabi bolečin svoje matere!“ Če boste torej ljubili in spoštovali svoje roditelje, boste srečni že na tem in potem na onem svetu. Kje smo čitali, da je otrok, ki spoštuje svoje starše, srečen že na tem svetu? V berilnem spisu: Sirota Jerica. (Vsebina se ponovi.)

Do tukaj smo govorili o plačilu otrok, ki izpolnjujejo četrto božjo zapoved. Kaj pa čaka tistega, ki zaničuje svoje starše, jih morda telesno poškoduje i. t. d. Ojstra kazen. Da, Bog bode take otroke ojstro kaznoval, če ne na tem, pa gotovo na onem svetu.

Ker Bog vse dobro plačuje in hudo kaznuje, kakšen je torej? Bog je pravičen. Da je Bog pravičen, uvidimo tudi iz sledeče dogodbe:

II. Podavanje novega.

1. 23. berilni spis pove ali prečita učitelj.

2. Prečitajo ga otroci, zajedno jim učitelj razlaga vsebino in nerazumne besede.

Čitaj napis! Kaj se pravi: Bog je pravičen? Čitaj prvi odstavek! Kedaj pa se radi splašijo konji? Če zagledajo kaj nenavadnega, če jih voznik močno pretepa in podi. Zakaj se je voz zvrnil? Voznik je padel in si zlomil nogo. Zakaj so morali nogo odrezati? Ker ni bila več za rabo, in ker bi se bolezen razširila še po ostalem telesu. Kakšen je torej bil sedaj voznik? Glavna točka: Nezgoda. (Na tablo.)

Voznik je bil torej bolan in je moral v posteljo. Kdo pride med bolnijo k njemu? Če kdo h komu pride, da bi ga kratkočasil ali razveseljeval, pravimo, da ga obišče ali poseti. Kaj se pravi, da ga pomiluje? Njegov prijatelj je torej mrmral zoper Boga, t. j. trdil je, da Bog ne dela prav, ker tepe tega človeka z bolnijo. Ali je prijatelj prav govoril? Ne. Nikakor ne, ker kar Bog naredi, vse prav stori! Kaj bi bil Bog lahko precej storil z njim? Kaznoval bi ga bil lahko. Ker je pa Bog neskončno dober, prizanaša grešnikom in jih čaka, da spoznajo svojo pregreho in se poboljšajo. Ali je bolnik tudi godrnjal? Kako je posvaril prijatelja?

Zakaj ga je Bog kaznoval? Torej vidite, kazen je bila zaslužena, in ker je Bog pravičen, ga je moral kaznovati; če bi ga ne bil v življenju, gotovo bi ga bil po smrti. Bog je pa hotel, da se ta človek poboljša in spozna svojo veliko hudobijo. Kazen je bila pokora za greh. Je li pa bolnik spoznal svojo veliko pregreho in grdo nehvaležnost napram materi? Da, spoznal je, da je grdo ravnal. Kako je prenašal svoje bolečine? Voljno udan v božjo voljo. Zakaj? Če si pa ti, recimo, starše kedaj razžalil, kaj storiš? Prosim jih odpuščanja in trdno sklenem, tega nikdar več ne storiti! Je li Bog odpustil temu bolniku? Zakaj? — Kaj se pravi: bridko je zajokala? Grenko, žalostno, bolestno. Katero besedo lahko postaviš mesto pehnil? Sunil. Zakaj pravimo, da je Bog vsevideč?

Ker Bog vse vidi in vse ve; ali smeš kedaj kaj slabega storiti? Ponovitev vsebine drugega odstavka.

Glavne točke: Kazen za greh. Pravičnost božja. (Na tablo.) Čitaj zadnji odstavek!

Zapisati si* v sree zapoved božjo se pravi toliko, kakor: dobro jo ohraniti v sreu, in vedno misliti nanjo ter se ravnati po nji.

Glavna točka: Spoštovanje roditeljev. Četrta božja zapoved. (Na tablo.)

III. Shvatanje.

Vsebina se ponavlja po vprašanjih, prosto. Razvijejo se nanki:

- a) Kar Bog naredi, vse prav naredi.
- b) Udani moramo biti v voljo božjo, vse kar nam Bog pošlje, moramo radovoljno prenašati.
- c) Bogu všečno delo je, grešnika spraviti na pravo pot.
- d) Nikdar ne smemo mrmrati zoper Boga.

IV. Vaja in uporaba.

- a) Vaje v gladkem in pravilnem čitanju.
- b) Spisna naloga.

Da vedo otroci, kako sledi stavek za stavkom, napiše lahko se jim navedena opora:

Bog je pravičen.

Mlad človek — konji — voz — voznik — zlomi — trpel — nogo — v bolezní ni — trpel — obišče — pomiluje — mrmra — bolnik — kazen — otroci, spoštujte!

Umljivo je, da se mora spis poprej prav dobro predelati. Izdelek bi se glasil nekako takole:

x. naloga.

Bog je pravičen.

Mlad človek se je vozil po cesti. Konji se splašijo. Voz se prevrne. Voznik pade na tla. Zlomi si nogo. (S to nogo je sunil mater.) Trpel je hude bolečine. Nogo so morali odrezati. V bolezní ni mrmral. Trpel je potrpežljivo. Obišče ga prijatelj. Pomiluje ga. Mrmra zoper Boga. Bolnik ga posvari. Kazen je bila zaslužena. Otroci, spoštujte stariše!

Datum . . .

Pedagoški utrinki.

Piše Iv. Šega.

XIII.

Izvrstno urejevan časopis „Die Deutsche Schule“¹ je objavila v prvih številkah lanskega leta zanimivo razpravo iz peres raznih priznanih pedagogov „kakšen bode učni načrt dvajsetega stoletja“.

Prvi se je oglasil bivši nemški naučni minister dr. Bosse, ki je mnenja, da je učni načrt devetnajstega stoletja bil prav pomanjkljiv in vsled tega se po šolah ni dosegel oni učni smoter, ki bi se bil doseči moral — kajti učitelj je bil preveč zvezan z mnogimi, premnogimi paragrafi in ukazi. In ta množica vseh onih raznih ukazov je zatrla vsak pojav individualnosti v učencu, da sta postala učenec in učitelj prava stroja — ne pa živi bitji. Od dvajsetega stoletja pričakuje ta pedagog odrešenja v tej zadevi, upajoč, da se bodo odpravili vsi oni nepotrebni in preobilni ukazi, da se bode temeljito preosnoval ves sistem, ki bodi temelj individualni vzgoji.

Širšo podlago učnemu načrtu dvajsetega stoletja je pa dal profesor Vilhelm Rein (Jena), upajoč, da bodo prihodnje šole imele ono vzgojevalno nalogo, po kateri se naj doseže občna izomika s posebnim ozirom na značaj, a nadaljne izobraževalne šole „strokovne šole“ se bodo ozirale na vse stroke človeškega znanja. Tudi on poudarja, da se bodo morali odpraviti vsi brezpotrebni ukazi in razne instrukcije. Ideal vseh ukazov bode: Prostost.

Profesor Paulsen (Berolin) je skoro istih misli, vendar trdi, da bode dvajseto stoletje moralo šolo tako preustrojiti, da se bo imela šolska doba posebno ozirati na starost 15 do 18 let. Kajti mladina izgubi ravno v teh letih, to je med 15. do 18. letom najlože vse ono, kar si prej prisvoji v teku šolske — obvezne — dobe. Isti profesor se ogreva za popolno odpravo takozvanih zrelostnih izpitov — kakor so sedaj v navadi in zahteva prav enostavno sklepno preskušnjo. Iz prav tehtnih vzrokov je tudi proti prenapolnjenim razredom, ker to le ovira učitelja v učenju, ga prezgodaj ugonobi, pouk pa postane premehaničen a vsled tega izgubi vso svojo živahnost; tak pouk pa nima onega vpliva in one veljave pri učencih, kakor bi ga sicer imel. Nekateri pedagogi kakor L. Klausinger, profesor Bauman (Göttingen) in vladni nadsvetnik Schneider so pa mnenja, naj bi se šola — ljudska namreč — tako preosnovala, da bi vobče podajala material za višje šole; le na podlagi take preosnove bode šola v istini narodna šola; ravno tako naglašajo ti strokovnjaki, da se bode šola morala ozirati bolj na telesno vzgojo in na povzdigo ljudskega blagostanja — s snovanjem višjih trgovskih in kmetijskih šol. — I. Turs (Berolin) zahteva preosnovo šol tako, da bode šola popolnoma ločena od vseh cerkvenih vplivov, da bode šola isto veljavo imela kakor cerkev.

Direktor Andreae (Kaiserslautern) se pa peča posebno z denarnimi zadevami in upa, da bodo države prispevale v dvajsetem stoletju največ za povzdigo ljudstva — to je ljudskega šolstva — kajti današnje države se pač malo ozirajo na ljudsko šolstvo in ravno tu tiči glavni vzrok človeškemu propadanju v „nraavnem“ oziru, ker starši nimajo ni pojma o pravilni vzgoji svojih otrok.

¹ Die Deutsche Schule, Monatschrift, Herausgegeben im Auftrage des deutschen Lehrervereins vom R. Rissman, Leipzig, J. Klinkhard, 8 Mark.

XIV.

Mnogo se govori in piše v polupreteklem in sedanjem času o vprašanju, ali naj se šolskim otrokom brez razlike stanu in gmotnega stanja dele vsako leto „gratis“ ali „ubožne“ knjige in ali naj dobivajo vsi šolarji — brez razlike — šolske potrebščine kakor: zvezke, peresa itd. v šoli brezplačno.

Mnenje je razno „pro“ in „contra“. Oglejmo se malo po svetu! Pred nedavnim časom se je izrekla saleburška deželna učiteljska konferenca za to, da se izda ukaz na vse občine, s katerim se jim ukazuje, da naj preskrbe na svoje stroške vsem otrokom potrebne šolske stvari, a država pa obdari vse otroke s potrebnimi berili in sličnimi knjigami. Istotako se je pred dvema letoma izrazil ubožni svet (Armenrath) okraja Margarethen na Dunaju. Okrožnica — ki se je poslala v ostale okraje — se posebno ozira na Francosko, Švico in na posamezna mesta Amerike, kajti v ravnokar imenovanih državah je vse to že davno skrb države. Tudi okrajne učiteljske konference na Dunaju so sprejele isto, da preskrbuj namreč dunajski občinski svet vsem šolskim otrokom brezplačno vse šolske potrebščine. Seveda, to ni bilo vsem krogom po volji, posebno široko se je tu razkoračila „Reichspost“, češ, s tem se zanese v šole politika in sicer „rudečkarska“, a pozabila je dostaviti, da so to točko že davno sprejeli „krščanski socialisti“ drugih držav v svoj program.

Na Nemškem je to vprašanje tudi nekako na dnevnem redu. Občinskemu zastopu mesta Fürth je predložila socialnodemokratska stranka predlog, vsled katerega naj se v proračun postavi 25.000 mark za nakup šolskih potrebščin. Temu se je odločno uprla liberalna stranka in slednjič je prodl predlog — 17 glasov proti 16 — demokratov, glaseč se v tem smislu, da se oskrbe z brezplačnimi potrebščinami najprej prvi in drugi razredi, drugo leto zopet dva višja razreda in tako dalje, da sčasoma dobe vsi razredi isto. Za ta predlog so glasovali socialni demokrati in demokrati, proti pa liberalci in naprednjaki. No slednjič pa magistrat ni potrdil tega predloga.

Občinski zastop mesta Stuttgart je sprejel slični predlog z opazko, da se napravi natančni stroškovnik.

Malo bolj „pisano“ pa gledajo take predloge po severni Nemčiji. Občinski zastop mesta Kölna je soglasno odklonil tak predlog. Isto tako ga je tudi zavrgla okrajna učiteljska konferenca v mestu Halle. Glavni vzrok temu je ta, ker menijo posamezniki, da bi bili to previsoki stroški za občine, dasi ti ne presegajo nikdar — letno namreč — 4 mark za enega šolarja. — Nemški državni poslanec Evgen Richter se je o tem vprašanju takole izrazil: „Osebnost pri otroku se najprej spozna, kadar zamore sam oskrbovati svoje malo premoženje, iz tega se razvija polagoma smisel za red, štedljivost in okus. Otrok naj ne bo le oskrbnik tujega blaga, temveč lastnega, ki prihaja iz družine. Iz tega vsklije potem čut hvaležnosti do staršev, ki morajo skrbeti in se žrtvovati za otroka. Starši, družina naj pomaga vzgojevati. Ubožni starši zahtevajo od otroka, kadar zahteva denar za nov zvezek, da jim pokaže zvezek, katerega potem pregledajo in se na podlagi tega pregleda prepričajo, kako je otrok porabil zvezek.“

Kadar bodo pa otroci dobivali zastonj zvezke v šoli, bodo se morale domače naloge jako skrčiti in s tem se odtujijo starši šoli in vzgoja postala bode javna“.

Književno poročilo.

Škrabčeva struja v šolski slovnici.

V slovenski lingvistiki se že izza dolgih let odlikuje p. Škrabec; na platnicah svojega „Cvetja“ je razjasnil mnogo točk slovenske dialektologije in zgodovine našega jezika; žal da spričo posameznosti iz ozke samostanske celice ne vidi širšega sveta in opravičene teorije ne loči od prakse. Baš on je tudi duhovni oče Levčevemu „Pravopisu“, zato tudi izgovoru „brau“ in „brauc.“

Kakršna naj bi bila po njegovih mislih srednješolska slovnica, nam je povedal v 10. zvezku 18. tečaja „Cvetja z vrto v sv. Frančiška.“ „Vse glasove in oblike, ki se v jeziku resnično rabijo, to je mej narodom, ali vsem ali njega večino ali znatno manjšino, govore, ali v slovstvu več ali menj navadno pišejo, bi bilo treba v taki slovnici omeniti in razložiti.

V prepornih vprašanjih bi bilo povedati nepristansko, katere vzroke imajo eni, da govore ali da pišejo tako, katere drugi, da govore ali pišejo drugači. Naravnost ne bi bilo treba razločevati, kaj je edino pravo, razumni učenci bi to lahko sami sprevideli“ to je njegovo stališče „nasproti naukom liberalne ali celo dekadentske dobe.“

Škrabec želi, da bi v šoli uganjali dialektologijo glasov in oblik. To je popolnoma nedopustno in nemogoče in se ne ujema z namenom slovniskega pouka. Slovnica se v srednjih šolah obravnava skoro samo v nižjih razredih; tu pa ne najdeš prav nobenega zanimanja za teoretično jezikoslovje, ki se poleg berila zdi gola puščava; glasoslovje se ne jemlje ob sebi, ampak le o priliki pri oblikoslovju, pri oblikoslovju pa je dovolj dela z oblikami, ki so brez dvoma edino pravilne; kdor bi hotel omenjati vse druge oblike iz narečij in jih vrh tega še razlagati, bi potratil ves čas in bi končal prej latinsko sklanjo nego slovensko; Oblakove „Die nominale Declination im Slovenischen“ je več nego cele latinske slovnice!!

In naj bi si učenci sami izbirali pravilne oblike! Potem morajo biti znanstveno popolnoma naobraženi in imeti že utrjena jezikoslovna načela.

Ali naj bo res vsak pisatelj filolog, ki premišlja vedno, kako obliko naj rabi? Navaditi je treba pravih oblik in vzgojiti čut za lepo skladnjo (slog), in pisatelje bomo imeli dobre, naj si se izurjeni dialektologi ali ne.

Nekoč sem začel pred osemnajstletnimi mladeniči razlagati sistematično glasoslovje ter govoriti o širokem in ozkem „o“, o različnih „e“ itd., gledali so debelo, pa brez zanimanja, ničesar si niso zapomnili, in odtle se tega dela nisem lotil nikoli več. Tudi debloslovje skoro čisto preskočim.

P. Škrabec se je v istem Cvetju znesel nad idealnim Slovincem, povsod čislanim predsednikom „Družbe sv. Cirila in Metoda“ in urednikom „Zgodnje Danice“ monsign. prof. Tomo Zupanom, ker v jezikovnih rečeh ne mara za njim, ter je ob tej priliki tole napisal: „Ako terdim, da gospoduje pri nas liberalizem tudi na (jezikoslovnem) polju, nisem pač menda nič novega povedal; to vedo in priznavajo tudi gospodje konservativne strani, le da se liberalizem mnogim tu zdi nedolžen ali celo koristen in napredek. Po mojem prepričanju je to zmeta. Liberalizem je škodljiv, kaker drugod, tako tudi tukaj, in škoda,

ki jo dela, bi vtegnila celo večja biti, kakor le jezikoslovna. (?) . . . Za svoje prepričanje pa sem upal in skušal pridobiti pred vsemi tiste gospode, ki so mi bratje in bližnji po poklicu in bi imeli torej že po njem terdno stati na strani ljudstva, kakor v drugih, tako tudi v tej reči.

Ali drugod je imelo pač nekoliko vspeha moje prizadevanje; naš tako časti vreden in za vse dobro vnet, recimo, *αλγεος* pa se je za nje malo menil ali nič“

Zares čudim se, da je čislani p. Škrabec mogel to napisati!

Fr. Ilešič.

O c e n a.

Knjige hrvaškega pedagoškega književnega društva v Zagrebu.

Mislím, da spolnim samo svojo dolžnost, ako podam slovenskemu učiteljstvu nekatere vesti o publikacijah gori imenovanega, preimenitnega društva; te opazke so tem bolje na mestu, ker slavimo ravno prvoletnico sličnega slovenskega društva, naše „Slovenske šolske Matice“, dočim deluje hrvatsko društvo že toliko let! In kako deluje? Izdaja knjige, ki naj širijo učitelju duševno obzorje, jačijo njegove pedagoške vednosti, mu okrajšuje dolge vaške zimske večere. Izdaja knjige, ki naj popolnjujejo v učiteljih to, kar je zamudilo učiteljišče.

Letos smo prejeli društveniki omenjene družbe tri knjige. V nas Slovanih pač igrajo perijodiška izdavanja veliko ulogo. Knjigi je le v društvih mogoče si zagotoviti gotovo število odjemalcev, drugače naše knjige dremajo pri založnikih. „Slovenska Matica“, „Hrvatska Matica“, „Srbska Matica“, „Poljska Matica“ i. t. d., to so izdavanja, ki omogočujejo ustanovo biblioteke i revnemu učitelju, kateremu je treba vsekako za mal denar mnogo dobrih knjig. Dober del inteligence slovenske pa tvori ravno slovenski učitelj. Dragih knjig učitelj kupiti ne more, zato pa dremljejo iste pri naših založnikih. — Slovenski učitelj je odvisen z ozirom na svojo duševno brano od perijodiških izdavanj v slovenskem ali hrvatskem jeziku. Da se vrnemo k stvari! Jeli doseglo hrvatsko pedagoško društvo s svojimi izdavanji svoj letni namen?

Knjige, katere smo letos prejeli, so sledeče: 1. Pedagoška enciklopedija (nadaljevanje); 2. Velika didaktika Komenskega in 3. Slovani. Poslednjo smatram najbolj imenitno, zato hočem tudi o njej najpreje govoriti.

Popolni naslov knjige je: Slaveni. Za mladež napisao Davorin Trstenjak. — 112 strani 8° izbornega čtiva. — Trstenjak nam ni nova prikazen. Spisal je že mnogo pedagoških del. Imenujem naj le njegovo knjigo „Mladi učitelj“, metodika elementarke. Kdo je, kaj je, tega ne vem.¹ Učitelj je, a z njegovega spisa smem posneti eno lastnost s popolno gotovostjo. Trstenjak je domoljub, kakršnih je pod slovanskim nebom vedno manj — da, vedno manj.

Knjiga nima kazala, pa ga tudi skoro ne potrebuje. Razdeljena je na sledeča poglavja: 1. Uvod, 2. Seoba slavenskih naroda, 3. Hrvati, 4. Srbi, 5. Slovenci, 6. Bugari, 7. Polapski Slaveni, 8. Česi i Moravljani, 9. Poljaci, 10. Rusi. Vsako poglavje zase je vredno, da ga natanko premostrimo, saj se tiče knjiga v svojih poglavjih, v vseh svojih poglavjih ne samo dotičnega naroda, ampak tudi nas Slovencev.

¹ Davorin Trstenjak — rodóm Slovenec — je šolski ravnatelj v Gospiću na Hrvatskem in plodovit pedagoški pisatelj. *Uredn.*

V uvodu priporoča pisatelj mladini najpreje ljubezen do domovine. Nato riše premembo človeštva v raznih dobah in dokazuje, da je človek po naravi prisiljen, se preminjati. Posebno mi ugajajo nasledujoče črtice, kjer govori o potovanjih Starih Slovanov, o njih običajih in navadah, o njih narodnostnem značaju, o ozemlju, katero so posedli, o njih naboženstvu i. t. d. Ta črtica bi se smela ponatisniti v vsakem berilu, tako krasno je pisana.

V drugem poglavju govori Trstenjak o selitvi Slovanov. Tudi on je mnenja, da so se Slovani selili v 3. do 6. stoletju v današnje pokrajine in sicer po govoru že ločeni. Ta zadeva še danes ni dognana, težko je torej se oklepiti te ideje, da Slovani v Evropi niso avtohtoni.

Čisto naravno je, da posveti pisatelj zgodovini Hrvatov prvo in največjo pozornost. Govori najpreje o tem narodu v obče in ga priporoča mladini v gorko ljubav. Nato poda sliko prihoda Hrvatov, omenja njih pokristjanjenje in slika njih prve boje s Franki v družbi Slovencev. Slike vladarjev naroda so kratke a nad vse markantne. Zadnjim bojem z Madjari posveti istotako kratko črtico in se postavi na torišče hrvatskega narodnega prava s tem, da omeni bitvo pri Mohaču in zavzetje Ogrske in Hrvatske po Ferdinandu I.

Ker so Hrvatom Srbi bratje v pravem pomenu besede, sledi najpreje zgodovina tega naroda. Omeni sv. Savo, zlato dobo Srbije in propad kraljestva. S kratkim očrtom srbske vstaje (1807—1817) konča zgodovina Srbov.

Takoj za Srbi pridejo Slovenci na vrsto. Devet strani — bridkih, trpkih spominov, to je naša zgodovina v knjigi. Toda pogum naj nam ne upade: „Slovenska je svijest danas rasplamćena, i oni znadu, da im je spas u svom ujedinjenju i u jedinstvu s Hrvatima. Kada to bude, nastat će za sve nas sretniji i novi vijek.“

Bulgarska zgodovina je žalostna, a ipak — zgodovina je, slavni spomini vežejo Bulgara s prošlostjo, zlasti s časom Simeona Velikega.

O zapalih Polabskih Slovanih se danes ne more pisati brez trpkih čutov. A ravno na njih zgodovini je mogoče pokazati, da je edino prokletstvo Slovanov njih nesloga.

Mnogo mesta zavzema zgodovina Čehov, ne Čehov in Moravljanov, kakor piše Trstenjak. Zlasti zveza Zičke z novočeskim pokretom nam ugaja.

Zgodovina Poljakov je kratko pa dobro očrtana. Pomanjkljiva pa je zgodovina Ruske.

Pet strani za največje slovansko pleme s preslavno zgodovino — to je premalo, premalo tembolj, ker je to edina današnja slovanska država, ker so Rusi edino slovansko pleme, ki si je očuvalo prostost in samostojnost, premalo, ker je ruska država ob enem najmočnejša država današnjega sveta.

Kakor moremo posneti iz vsega podanega, je razdelitev snovi čisto stvari primerna, dobra. Snov sama je odbrana, stvarnih pogrškov ni, k večjemu nekaj tiskovnih pomot brez vsakega pomena.

Jezik knjige je popolnoma primeren. Ravno za mladino je težko pisati, ker mora biti jezik priprost in vendar prikupljiv, brez visokoletečih fraz in vendar estetiki odgovarjajoč. Oboje, prikupljivost in lepoto, pa moramo v polni meri priznavati jeziku Trstenjakovemu.

Mladinska knjiga mora pa vzbujati tudi etiška čuvstva. Ravno ta stran pa je v knjižici očitno z veliko ljubeznijo pestovana. Lahko bi s primeri navedel, kako hoče pisatelj odgojiti pridne, delavne može, pred vsem pa — domoljubne Hrvate in Slovane. Saj to je bil menda pravi namen knjižice! Primanjkuje mi prostora, da bi podal več mest; samo eno hočem navesti, kjer

priporočuje slovansko narodno pesem: „Narodne su naše pjesme naše najdragocjenije blago. Da nemamo ništa drugoga, s njima bismo mogli stupiti pred lice božje, da mu dademo račun o primljenim darovima.“

Knjiga je pomenljiva i za nas. Že večkrat se je poudarjala v „Potopniku“ važnost slovanske zgodovine. Evo Vam, tovariši, knjige, ki Vam podaja vse, kolikor ste **sveto dolžni** podati svojim učencem. Sveto dolžni pravim, ker Vam nalaga Vaš narod. Vaš dom to dolžnost, ker je to zahteva pedagogike, da se krepí naraščaj po predavanju slovanske zgodovine, ker je to edino sredstvo, utrjati domoljubje, ako spustimo korenine tega čuvstva v davno prošlost in ga netimo s slavo lastnega doma ali bratskega krova.

Ako bi nam bilo res kaj do tega, da se učijo odrasli dečki sami po svoji pridnosti vsaj nekoliko hrvaškega jezika, dajmo jim to knjižico v roke. To bodo s pridom čitali dogodke Slovanov. Tam pa bodo tudi prejeli navdušenje za uk slovanskih jezikov po besedah: „Učimo, mila mladeži, slavenske jezike i prigrlimo sve, što je najlepše u slavenskoj književnosti. Dub naš slavenski neka udje u nas.“

Primerno bi bilo, da nam priskrbi „Slovenska šolska Matica“ slično knjigo, ali vsaj prevod te knjižice. Treba bi bilo samo o Slovencih snov nekoliko razširiti. Upajmo, da prejmemo za našo mladino takšen biser književnosti, učiteljem tako dobrega voditelja v delu za narod. (Dalje prih.)

Novosti.

Vstajenje. A. Gabrščekove „Slovanske knjižnice“ je izšel 98. zvezek, ki obsega nadaljevanje (V. zvezek) zanimivega Tolstojevga romana „Vstajenje“ v slovenskem prevodu. Slovenci smo bili med kulturnimi narodi menda zadnji, ki smo dobili ta prevod, a še sedaj ni za ta svetovni roman onega zanimanja, ki ga pač zasluži delo. Celoletna naročnina „Slov. knjižnici“ znaša samo 1 gld. 80 kr., a prinaša 12 zvezkov.

Poezije doktorja Franceta Prešerna. — Uredil skriptor Luka Pintar, izšle so v knjigotržnici in tiskarni Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani. Vso hvalo moramo izreči g. skriptorju Pintarju, da nam je priredil izdajo Prešernovih poezij tako, kakor pritiče velikemu pesniku in slovenskemu narodu, da vidimo pred seboj nepopačeno Prešernovo poezijo. Knjiga je priprosta, ali zato baš jako okusna in prikupljiva že po svoji obliki in zunanosti, kaj še le po vsebini, katero prirediti je bil poklican prav skriptor Pintar, ki se je bavil s Prešernom toliko in tako temeljito, kakor malokdo med nami. Cena knjigi je jako nizka. V platno vezana stane K 1 40, mehko vezana 1 K; po pošti 20 v več. Na to izdajo Prešernovih poezij opozarjamo naše čitatelje in vse naše razumnike, da si jo omislijo. Posebnega priporočila ni treba, ker knjiga se sama najbolje priporoča.

„**Zvonček**“. List s podobami za slovensko mladino. Štev. 3. ima tole vsebino: Orjaki na Ajdnu. Zložila Vida. — Vlahi. Zložil Aleksandrov. — Ptici. Zložil Al. Pin. — Na domačem holmcu. Zložil Cvetko. — Prijatelju. Spisal Rudolf Arnšek. — Opica, opica! Spisal L. Černež. — Pesem o Anici. Zložil Fran Žgur. — Rožici. Zložila Bogomila. — Naša Milica. Spisal Peter Petrovič. — Grrriču . . . Spisal Fran Črnagoj. — Med cigani. Spisal Ivo Trošt. — Pouk in zabava. Rebus, drobiž. Zjutraj. Uglasbil M. Adamič. Slike: Mež z opico. — Cigani. — Dobro jutro, očka! — „Zvonček“, najlepši in najboljši mladinski mesečnik slovenskim staršem in mladini prav topla priporočamo! Za vse leto stane 5 K, za pol teta 2 K 50 v. Naroča se: g. Luka Jelenc, učitelj v Ljubljani, Rimska cesta 7.

Razgled.

Listek.

Razloček i po smrti. „Posel z Budče“ prinaša o tej zadevi notico, ki se utegne prilagoditi i našim razmeram: Ako umre nadučitelj, se vdeležuje vedno več učiteljev pogreba, nego pri pogrebu mlajšega učitelja. Zakaj? Ker nadučitelj zapusti mesto, za koje se bode potegovalo več učiteljev nego za podučiteljsko mesto? — Naše delo ne posveti množina mesečnih vinarjev, ampak delo se posveti samo na sebi. Časti gre torej vsem udom učiteljstva vsaj po smrti enako mnogo, tovariške ljubezni pa gotovo i za živa.

Iz Rusije. Vsako leto imajo od 1. maja do poslednjega septembra pravico na brezplačno vožnjo na vseh državnih železnicah v vozovih tretjega razreda: 1. dijaki vseh nižjih srednjih šol, ki uprizarjajo ob prisotnosti svojih učiteljev izlete z naučnim namenom; 2. bolni šolski otroci, katere vodi učitelj na počitniške naselbine ali pa v kopeli. Brezplačno smejo naložiti tudi priklade do 20 kg.

Učitelji veterani. Na Českem deluje čez 200 učiteljev z več kot 40 službenimi leti. Vsi čakajo na regulacijo učiteljskih plač. Nekateri služijo po 50 let, najstarejši ima jih 55 na hrbtu. Kakor poroča „Reichswehr“, nameravajo učiteljski zastopniki „ljudske volje“ v državnem zboru: Seitz, Kasper in drugi zahtevati v državnem zboru kar v prvih zasedanjih regulacijo učiteljskih plač po vzoru štirih najnižjih razredov državnih uradnikov in disciplinarni zakon, kakršnega imajo sodnijski uradniki.

Učitelji in ljudske zabave. Česki „Čas“ govori o kulturnih nalogah učiteljstva in opozarja učiteljstvo na ljudske zabave. „To je silno zapuščeno polje in za popravo razmer se trudijo doslej, odkritosrčno povedano, samo roke, ki razsevajo temo. Tu je treba svobodomiselnih, inteligentnih delavcev, s čisto ljubeznijo do ljudstva v srcu, do ljudstva, ki vidi v plesnih veselicah in pretepih vso svojo srečo. I tja, med najposlednejše je treba iti in jih povznesti iz teme surovosti, neomikanosti in kalnosti k luči spoznanja.

Tu zlasti se nuja silno dobra priložnost za kulturno delo i tistim, ki živijo v pozabljenih krajih in nemara niti nimajo sredstev in priložnosti prirejati predavanja i tistim, ki živé v mestih in nečejo ali pa se bojijo javno delovati. Tu morejo skrivno delovati, a njih delo je ravno tako utrudljivo in ravno tako hvaležno kakor delo onih, ki vodijo z živo besedo ljudi na pravo pot. Neizogibno je sicer, da nastanejo delu učiteljstva na kulturnem polju med ljudstvom kmalu sovražniki, da nastane običajno dennnciranje in obrekovanje. Razen tega še borna svoboda učiteljeva, katero še vedno prirezujejo in nadzorujejo šolski uradi, a slabo socialno stališče učiteljstva z redkimi pravicami, to so velike ovire v izvajanju krasnega programa. Na inteligenciji je ležeče, da bi učiteljstvo v njega naporih podpirala in mu olajšala to težko delo.

Zato se vroče zavzemamo. Učiteljstvo pa se ne sme dati ustrašiti kar po prvih neuspehli.

Nečejo farne šole. V hersoneški guberniji so hoteli duhovniki ustanoviti farno šolo, ki bi konkurirala z dosedanjimi državnimi šolami, toda razbila se je ta namera na znatni opoziciji vaškega ljudstva. Na vprašanje, zakaj se takšnih šol bojijo, so odgovorili kmetje, da je prebivalstvo Nove Rusije kulturno mnogo bolje nego v ostalih maloruskih gubernijah in da dobro razumejo, da farne šole vzgajajo mladino le v pravoslavnem lojalnem smislu, ter se brigajo le za to, da bi vcepili otrokom spoštovanje do uradnikov in gospodov a se niti najmanje ne brigajo za duševni razvoj. Razen tega pa jih odvrča od duhovnikov tudi poslednjih „nenavrljivost“ (nenasitnost).

Socialno-demokratiška šola. Šola je državna. Država jo ustanovlja, ako nastane potreba, vzdržuje, oskrbi s potrebščinami in jo nadzoruje. Pravice dosedanjih krajnih šolskih

svetov so prenešene v okrajne šolske svete, v katerem sedijo razen zastopnikov naboženstva in okraja tudi zastopniki delavcev. V moderno urejeni šoli sedi največ 30 učencev. Vsi so oskrbljeni s knjigami in pisalnimi in risalnimi orodji, katere so prejeli od šolskega vodstva po državni dotaciji zastoj. Nikjer ni razločka, enako se obdarijo bogati in revni. Učenci oblečejo prišedši v šolo šolsko bluzo. Ta je izgotovljena iz modrega platna. Ona je lastnina učenceva; vsako leto prejme novo.

Pouk traja poleti od sedme do devete ure, v višjih razredih do enajste ure. Naboženstvo ni šolski predmet. Zato pa so se pridružila ostalim šolskim predmetom zakonoznanstvo in npravouk. Po šolskem pouku gredo učenci s svojimi učitelji v skupno šolsko obednico. Vsak učenec prejme zastoj dobro juho in prikuho, večasih kos mesa. Učitelj obeduje s svojim razredom.

Popoldne se šolski predmeti ne poučujejo. Učitelji obiskujejo s svojimi učenci višjih razredov obrtne zavode ali druga znamenita mesta. Poleti se vršijo izleti. Obvezno je poleti kopanje. Majhni otroci 1. in 2. razreda imajo prosto. Pouk je brezplačen. — Tako urejena socialno-demokratska šola bistvu je sedaj le — — na papirju.

Anglež o bodočnosti Slovanov. Dr. Juri Washburu je izdal brošuro o bodočnosti Slovanov, v kateri meni: „Romansko in nemško pleme je preživelo svojo dobo in ni umelo stvariti prave krščanske civilizacije. Doseglo je ogromne uspehe v organizaciji društva, v razvitju gmotnega blagostanja, v literaturi, umetnosti in vedi, zlasti v vprašanju o pripoznavanju in zagotavljanju pravic ljudske individualitete. Toda to pleme je dvignilo gmotni zajem nad duhovnega in si stvarilo boga iz mamona. Izgubilo je že plemenite moči mladosti in se ravna sedaj po brezpomembnih starinskih normah. Čaka mo Slovane, da obrodijo Evropo, da bodo uvedli temelje vsesvetnega bratstva in Kristove države na zemlji. Slovansko pleme živi še le svoj mladeniški vek. Kaj nastane iz njega, ko dozori, do kakšne mere uresniči svoje ideale in ponudi civilizaciji boljši, vznešenejši razvoj civilizaciji — to pokaže bodoči vek — vek Slovanov.

Kaj in koliko se izda za razne potrebščine vidimo na statističnih podatkih o porabi Francozov. Francozi izdajo na leto 16.000 milijonov za jedi, 7500 za obleko, 3000 za državne stroške, 2000 za stanovanja, 1000 za luč in gorivo, 1000 za vojsko; nadalje 700 milijonov za potovanja, 500 v kavarnah, 450 za tabak, 250 za pošto, 250 za zdravstvo, 180 za vožnjo in ježo, 120 za pravosodje, 120 za lov, 115 za naboženstvo, 100 za dobrodelne namene, 90 za časnike, 50 za knjige, 45 za gledališča in 30 milijonov za pouk. Tako se godi in vrši v najnaprednejši državi sveta, ki še ni prenehala biti vzor mnogim drugim državam.

Četvero socialnih problemov. Pri prvem predavanju v novouvedeni stolici za socialno filozofijo na Collège de France je omenil Jean Izoulet štiri socialna vprašanja. To so: problem naboženstva, države, gospodarstva in žensko vprašanje. V njih si stoje nasproti Bog in narava, država in narod, delodajalec in delavec, mož in žena.

Obvezni šolski poset ni samo pri nas, ampak tudi drugod breme nespametnim starišem. Tako zamuja v Londonu izmed 745.000 vpisanih šolskih otrok vsak dan 145.000 solo in 100.000 je takih, ki se nikdar ne prikažejo v šolo.

Ključ in npravna nevarnost. Nedavno se je zbral šolski svet v neki češki vasi v važni zadevi: določiti se je imelo, ali prejme tukajšnji podučitelj ključ od hišnih vrat ali ne. To velevažno vprašanje se je potem rešilo na pameten način. Ker je podučitelj mlad človek, je tudi nevarnost za njegovo npravnost tem večja, ako ima ključ od hišnih vrat. Ako pa se vrne vsak večer ob 9. uri domov, potem se ga ne lotijo niti skušnjave. Ko je še gospod župnik izjavil, da bi svojemu kaplanu ne dal za ves svet ključa od hišnih vrat, je bila usoda podučitelja, ki je zahteval ključ, odločena. Seveda je manjšina po tem duhapolnem ukrepu takoj izstopila. Učitelju pa bode zdaj vsak večer ob 9. uri zatrobil pred šolo vaški pastir „retraite“.

Otroci in alkohol. Znani dunajski kliničar prof. Nothnagel predaval je nedavno svojim slušateljem o veliki nevarnosti, ki izvira iz tega, ako se daje deci piti žganja, vina, piva itd. Prof. Nothnagel je rekel med drugim: „Jaz ne pripadam onim apostolom zmernosti, ki ne dopuščajo nikakšne alkoholične pijače; vendar vam moram najtopleje priporočati, da se zavedate, kako težek greh je dajati deci, da pije žganje, vino ali pivo. Do dovršenega 14. leta ne bi smel otrok poskusiti piva, vina itd., pa tudi ne čaja ali kave. Vse to so razdražujoča sredstva, brez katerih otroci prav lahko izhajajo. Pravi zločin je trditi, da vino hrani, a otročje je, če se še najde zdravnik, ki trdi, da črno vino bolj krepi od belega. Deci ne le, da niso potrebna ta razdražila, nego so ji celo zelo nevarna. Prosim vas, da v svojem zdravniškem poklicu zlasti na to pazite, kajti uprav strašna nervoznost naše dobe prihaja poglavito od te prerane uporabe alkoholskih pijač.“

Neki prebržni oče je dajal svojemu telesno slabemu, a duševno dobro razvitemu 10 let staremu dečku, „da bi ga okrepčal“, večkrat na dan, spočetka majhno čašico, pozneje pa večje količine močnega vina, zlasti Malage. Čez nekaj časa so roditelji opazili, da pojema dečkov spomin tako, da ni spoznaval svojih sorodnikov, da ni znal imenovati najnavadnejših predmetov v hiši ter da se večkrat niti svojega imena ni mogel spomniti. Zdravnik je posegel vmes ter prepovedal dajati dečku opojnih pijač. V nekoliko tednih se je deček zopet popravil.

Otrokom bi trebalo ukoreniniti bojazen pred alkoholom, kakor strah pred ognjem. Zalibog se v tem oziru tudi na Slovenskem še mnogo greši. „Slovenka“.

Čudna rastlina rase bajè na otoku Jamajka. Imenuje se „rastlina življenja“, ker je skoraj nemožno zamoriti jo. Ako si odrezal pero in ga obesil na žico, požene tam bele tanke koreninice, ker jemlje iz zraka mokroto. Tudi stisnjena in hranjena v knjigo živi. Edini način, da se jo umori, je, skuhati jo v vodi, ali pa jo sežgati.

Pedagoški paberki.

O umetniški vzgoji mladeži je predaval v Stuttgartu prof. dr. Ziegler. Omenil je vse stare spore pedagogov in nraoučiteljev z umetniki in lepo vprašanje: na kakšen način se ima mladež umetniški vzgajati? Pokazal je, da se zajmi umetnikov mnogokrat križajo z zajmi pedagogike, in da je preveliki strah za pravnost otrok večkrat vzrok, da se mladež večkrat niti ne sme umetniško vzgajati.

S trpkimi besedami je slikal fingirani stid, ki si sicer zakriva pred umetniškim stvarom svoje lice, a ne pordi. „Ali ve pravzaprav — je rekel govornik — mnogo ljudi, kaj je umetnost? Kolikim ljudem je dovoljeno se tešiti s čisto, nedolžno, pravo umetnostjo. Kot glavni razlog za znano lex Heinze se je povdarjalo, da se mora mladež, da se morajo oči mladeži čuvati pred vsem, kar je poltnega, nagega. Tu bistvuje neka zmeta. Za koga dela umetnik? Razume se, da za doseple, ki bi ga naj razumeli in žnjim čutili. Ako se privajajo pred umetniške tvoritve v gledališču ali razstavi slik otroci ali mladeniči in dekleta, ki nimajo zmožnosti razumeti misel umetniškega tvora, pač pa zapazijo vsako poltnost kot tajno in skrivano stvar, tedaj to seveda ni pedagoški, a kriv vendar ni umetnik, ampak tisti, ki privaja tja nedoseple ljudi.

Hiba leži v neomikanosti starišev in v krivi vzgoji otrok. Na nago telo v cerkvi nikdo ne gleda s smiselnim očesom; za to stran nagote se torej vzgaja, zakaj bi ne moglo biti takšnih nazorov za čisto umetnost i drugod?

Naša vzgoja se vrši še vedno po starodavnem, srednjeveškem načinu, vsaj z malimi izjemami. O nič smiselnem, slabem, hudobnem ne sme vedeti mladež v dobro situiranih rodbinah. Govoriti o porodu bi bilo nekaj nezasišanega, a biti pri porodu skoro neposredno

navzoč, tega mnogokrat skoro ni mogoče zabraniti. Hkratu stopita mladenič in dekleta v življenje, a tam je mnogo smiselnega, mnogo slabega in grdega. Ali je tisti dobro vzgajal, ki svojih gojencev o tem ni poučil? Toda ne mislimo, da naša mladina ne ve o pravno nelepah zadevah ničesar, četudi jo kolikor mogoče od njih odstranjamo. Ve o njih in hrepeni po njih s tem večjo zvedavostjo in opreznostjo.

Delo pravega vzgojevalca ne more torej kulminirati v tem, da se skriva nenaravno takoimenovano „zlo“, ampak vzgajati tako, da bi stal gojenec i pred nago krasotico brez pravne nevarnosti. Zato več poguma in manj lažnivega stida — to se nam vidi v tem stoletju važna naloga.“

Skupna vzgoja. Na Nemškem se je pojavil predlog, da bi se zopet ukinilo razdeljenje šolskih otrok po spolu. Kot razlog se navaja enostranost, kateri so podvržena dekleta, katere vzgojujejo le učitelji. Razdeljenje je nenaravno, kajti proti temu govori rodbina in društvo. Nikjer se ne nahaja dekleta samo, kajti vsako je zvezano z rodbino in narodnim društvom. Nравnih grehov učencev je sedaj več, nego preje, ko spola še nista bila ločena.

Po vzgoji je treba mladež storiti pravno nikakor pa po odtujevanju. Ako ne moreta pogledati mladenič in dekleta pozneje brez poželjivosti drug na drugega, je temu vzrok to, ker se ne poznata in se ne moreta radi tega spoštovati. Sicer pa dokazujejo dovolj šole po vaseh, da je razdeljenje spolov ako ne brezkoristno, vsaj nepotrebno.

Prosveta v Armenih. Armeni so na Ruskem in Turskem to, kar so Židje pri nas, samo da nadkriljujejo še Žide po svoji prebrisanosti in zvižaji. V njih oderuških rokah ječi ves Kavkaz. Toda po omiki in po hrepenenju po omiki nadkriljujejo vse kavkaške narode in imajo takisto bogato literaturo. Za naobrazbo svojih otrok silno skrbijo, njih šole so izborna urejene. Razentega proučava mnogo Armenov na višjih šolah v Rusiji in drugih evropskih državah. Na Kavkazu imajo čez 200 svojih konfesijnih šol in mnogo višjih šol. Četudi ni na Kavkazu niti desetina Armenov, jih je vendar po vseh višjih šolah četrtina. Tudi svoj učiteljski list (Varašan = šola) imajo in list za mladino.

Londonška šola za narodno gospodarstvo in državne vede, ki se je osnovala leta 1895 v namen, da bi omogočila naobrazbo v narodnem gospodarstvu in v politiki, je omejila prvotno svoje delovanje na razmeroma ozek program. Predavalo se je o zgodovini in teoriji narodnega gospodarstva, o statistiki, trgovinski geografiji in zgodovini, o trgovinski in živnostenski legislativi, o bankovništvu in denarstvu, o finančni in državni vedi. Toda že v zimskem tečaju leta 1898/99 so se vršila v treh letnikih navedene šole sledeča predavanja: *A. O narodnem gospodarstvu:* Popisna politiška ekonomija. Temelji gospodarske zgodovine Anglije. Temeljne metode gospodarskega proučavanja, zlasti statističkega. Zgodovina narodnogospodarske teorije. Gospodarska zgodovina Angleške z ozirom na tujezemstvo. Trgovinske družbe. — *B. O statistiki:* Temeljne metode znanstvene statistike. Teorija in praksa statistička. Uporaba statistike v vprašanih vsakdanjega življenja. — *C. O paleografiji in diplomatiki:* Elementarna paleografija in diplomatika, zlasti rokopisi in angleške listine iz 4. do 17. stoletja. Železnice kot gospodarski predmet. Politika raznih držav z ozirom na uvoz. Železniško postavožnanstvo. Železniški proračun. Zgodovina bankovništva in denarstva. Trgi in kupčija. Trgovinski zemljepis in postavožnanstvo. Postavožnanstvo modernih kupčijskih zadrug in njih zveza z razvojem angleške kupčije. Trgovinski bankerot in kupčijske pobote. Inozemska trgovina. — *D. Državne finance.* Davčni sistem. Teorija davka. — *Državne vede.* Nastanek moderne države. Moderna samouprava, nje nastanek in delovanje. Zgodovina državnožnanstvene teorije. Moderna konstitucionalna uprava. Dolžnosti samoupravnih zastopnikov. Mestna uprava Londona. — Izmed predavanj minolih tečajev naj še navedemo: Merkantilni sistem. Uporaba statistike v finančni vedi. Politiške teorije v 17. stoletju. Ustav nemške države. Zgodovina in teorija Trade-Unionizma. Demokacija v Novem Zelandu. Mednarodno stališče Egipta. Primerjalno poučavanje ustavov. Indijska vlada. Angleška samouprava.

Večerne šole v Nju Jorku. Takšnih šol ima Nju Jork 40, izmed njih so tri višje za može, ena pa za dekleta in žene. V teh šolah so učni predmeti latinščina, francoščina, nemščina, španski jezik, angleška slovnica, slog, fonetiški pravopis, retorika, angleška literatura, zgodovina Amerike, narodno gospodarstvo, računstvo, algebra, geometrija in trigonometrija, prostoročno risanje, mehanika, fizika, ločba, anatomija in fiziologija. Nižje šole so namenjene deloma mlajšim (juniors — od 13 do 18 let) in starejšim (od 16 let naprej). V prvih se učijo čitati, zgodovino Amerike in računati, pisati, zemljepisje in knjigovodstvo; v drugih razen navedenega še risanje, fonetiški pravopis, slog, šivati in kuhati.

Praktiška novost v italijanskem šolstvu. Reforme v italijanskem šolstvu segajo vedno bolj v praktiško življenje. Misel, urejati pri šolah na deželi poskusna polja (campicelli) imela je takšen uspeh, da se je uvedlo v kratkem času do 2000 takih šol. Da bi si učitelji pridobili potrebne znanosti, so se uvedli v času letnih in jesenskih počitnic specialni tečaji in konference. — Tudi uvedenje ročnih del v mestnih deških in deklških šolah je istotako znamenit napredek. Razpisan je bil dar za 7500 lir za najboljšo ročno knjigo za učitelje poljedelstva in domače obrti. — Minister prosvete je predložil državnemu zboru predlog o popolnitvi narodne šole po nadaljevalnih šolah. Uvesti se ima nekaka vrsta vojaškega nabora, da bi se del analfabetov do 16, drugi del od 17. leta naprej prisilil na poset pripravnic. V začetku bi se učili šolske predmete, pozneje pa izvežbali za vojake. — Dr. Bonticelli, ravnatelj higijeniškega zavoda v Florenciji je prerešetal vprašanje, je li dobro, da učenci pri pouku vedno sede. Odgovoril je na to vprašanje v tem smislu, da bi otroci pri pisanju in čitanju stali, a sedala, ki se pritrjuje ob stenah, bi le včasih uporabili. Proti uvedbi zastarelih šolskih klopi se je dvignil povsod protest.

Klerikalna vzgoja. V 4. številki časnika „Jahrbücher des Werkes der heiligen Kindheit Jesu in Oesterreich-Ungarn“ se čita na strani 100: „Še nekaj moramo pripomniti. More se dogoditi, da slišite brezverske govore. Dolžni ste, da takšne besede naznanite na pripravnem mestu, sicer postanete po svojem molčanju sokrivci tega greha. Ako slišite takšne besede v šoli od učitelja, tedaj ste dolžni to takoj javiti svojemu katehetu. To zahteva Bog in zato tega ne smete zatajevati . . .“ Kaj vse mora prenesti mili Bog! Stariši, čijih otroci še ne poznajo špionaže, naj naročijo takoj ta list! — Župnik Goth. Abeinger v Wutzelsdorfu v Spodnjem Avstrijskem pa je dejal na propovednici: „Danes slavi 70 letnico rojstva Njegovega Veličanstva v tej državi vsakdo od ministra do najposlednjega vaškega učitelja. Gospod župnik torej na vsem božjem svetu ni našel drugega poslednjega človeka kot učitelja. In še vedno so nekaterim — oči zaprte!“

Kronika.

Atentat na ruskega naučnega ministra. Iz Petrograda se poroča, da je, ko je ruski naučni minister delil avdijence, neki malomeščan iz Gamela, po imenu Karpovič, ustrelil nanj iz samokresa ter ga ranil na vratu.

Gimnazije in realke. — Po uradnem izkazu je v Avstriji 212 gimnazij in 106 realk, z vkup 104.980 učenci. Učni jezik je v 175 šolah nemški, v 81 češki, v 34 poljski, v 8 laški, v 3 rusinski, v 6 hrvaški — slovenski pa v nobeni! To prav osvetljuje naše razmere!

Ženski higijeniški tečaj. V Königsbergu na Pruskem je višji štabni zdravnik dr. H. Jäger ustanovil higijeniški kurz za ženske, v katerem razlaga temeljne nauke iz bakteriologije ter prikazuje praktično postopanje o kužnih boleznih, desinficiranje in steriliziranje živil — torej stvari, ki so potrebne vsaki gospodinjici. Ali bi pri nas kaj podobnega ne bilo mogoče?

„Slovenka“.

razloži svoj načrt za didaktiko. G. Bežek meni, da bi kazalo za sedaj preložiti Tupetzove najnovejše ukoslovje. Sklene se, da predlagajo gg. odborniki načrt g. ravnatelja Schreinerja in mu dodajo svoje opazke; potem se bode isti natisnil in razglasil. Spisovanje „Vzgojeslovja“ prevzame g. V. Bežek. G. dr. J. Bezjak se pooblasti, da stavi na prihodnjem občnem zboru primerne predloge glede na izdajo „Slovenske slovnice“ za srednje šole. Po nasvetu g. Bežka bode poskrbelo društvo za primerne Čitanke za učiteljišča. VII. „Šolska Matica“ stopi z drugimi enakimi literarnimi društvi v književno zvezo; dotična okrožnica se jim pošlje z izdanimi knjigami vred. VIII. Ljubljanskim odbornikom se naroči, da ukrenejo, kar je potrebno zaradi tiskanja društvenih knjig. IX. Ker ima „Šolska Matica“ poleg izdavanja knjig tudi to nalogo, da prireja po različnih krajih javna predavanja in temeljne razgovore o teoretičnih in praktičnih pedagoških vprašanjih, zato se sklene, da bodo ljubljanski odborniki po možnosti skrbeli za predavanja na Kranjskem, zlasti v Ljubljani, mariborski na Štajerskem in goriški na Primorskem. V Ljubljani in okolici priredi Matica ogledovanje raznih zavodov, n. pr. gluhonemnice, tovarn in obrtnih naprav, hospitacije na učiteljišču in na ljudskih šolah; v postu pa bode, ako mogoče, g. ravnatelj A. Senekovič v „Mestnem domu“ predaval o elektriki. — Prihodnja odborova seja bode o binokostih; ta čas bode predaval g. predsednik o prirodopisu.

Razpis častnih nagrad.

Podpisano vodstvo „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“ razpisuje

dve častni nagradi

po 100 in 60 K za dva najboljša mladinska spisa, obsegajoča najmanj po tri tiskovne pole.

Spisa morata biti izvirna in primerna otroškemu duhu.

Rokopisi naj se pošljejo predsedništvu „Zaveze“ **do dne 1. junija t. l.**

Pisatelji naj se ne podpisujejo na svoj rokopis, temveč naj priložijo svoja imena v zaprtem ovitku, na katerem bodi zabeležen naslov dotičnega spisa.

Spise bodo ocenjevali posebni ocenjevalci. Ocenjena spisa bodeta last „Zaveze“ in izideta kot III. in IV. zvezek „Mladinske knjižnice“.

V Ljubljani, dne 7. marca 1901.

Vodstvo „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Tajnik:

Drag. Česnik.

Predsednik:

L. Jelenc.

Razpis natečaja.

Sl. 143.
II.

Učiteljska služba.

Na enorazredni ljudski šoli v **Pernicah** se stalno namesti služba učitelja in šolskega voditelja z dohodbi po II. krajevnem razredu.

Obeh deželnih jezikov zmožni prosilci naj pošljejo svoje prošnje, opremljene s pri-

čevalom zrelostnega izpita in učne usposobljenosti, z dokazom avstrijskega državljanstva in zmožnosti za pomožno poučevanje krščanskega verouka, **do najdalje 1. aprila 1901** predpisanim potom krajnemu šolskemu svetu v **Pernicah**, pošta **Muta**.

Okr. šol. svet v Marenbergu, dne 1. marca 1901.

Naznanjam

da je

III. zvezek šolskih pesmi

nabral in izdal **Gabr. Majcen**

izšel v drugi izdaji.

Cena mu je 80 vin. (brez poštnine).

→ Dobita se še tudi prva dva zvezka. ←

V Mariboru, dne 1. sušca 1901.

Viljem Blanke

knjigarna.

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca

in stane

na leto 6 K, pol leta 3 K, četrt leta 1 K 50 L.

Naročnino

sprejema »Zavezin«
blagajnik **Fr. Luznar**, nadučitelj na Primskovem pri Kranju — Rokopise pa je pošiljati uredniku v Maribor.